

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrivm Miracvlorvm Et Historiarvm Memorabilivm Lib. XII

Caesarius <Heisterbacensis>

Antverpiae, 1605

De Contritione Liber Secvndvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13177

49
DE CONTRITIONE LIBRI SECUNDI

CAPVT PRIMVM.

X superiori distinctione declaratum est, conuersionem aliquando precedere contritionem, aliquando sequi, & exemplis probatum. Nunc uero de ipsa contritione, prout Dominus donare dignabitur, dicere propono, atque eadem quae dicturus sum exemplis confirmabo. Et scire debes, quod contritio sit magnum bonum, & perfectum quandoque Dei donum, de sursum descendens à patre luminum, in quo non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio; quandoque additum perfectioni; quia minima contritio maximam delet culpam, perfecta uero culpam simul tollit & poenam. *Iacob. 1.*
APOLLONIVS: Ut plenius intelligere valeam contritionis uirtutem, primum mihi debes exponere, quid sit contritio, unde dicatur, utrum gratis infundatur, seu ab homine mereatur, quot sint eius species, vel quid operetur in peccatore. *Quid sit*
CAESARIUS: Contritio est cordis poenitudo, scilicet dolor de peccatis, partim surgens ex timore gehennae, partim ex amore caelestis patriae. APOLLONIVS: Estne aliqua differentia inter poenitudinem & poenitentiam? CAESARIUS: Etiam; Poenitudo dolor est interior, tollens culpam; poenitentia satisfactio exterior peccati, delens poenam. APOLLONIVS: Quae est differentia inter culpam & poenam? CAESARIUS: Culpam est ipsum peccatum; poena praemium peccati: si culpa est mortalis, debetur ei pro praemio aeterna poena; hanc Deus per cordis poenitudinem in poenam conuertit temporalem. Hanc, si insufficientis fuerit contritio, delet exterior satisfactio, haec est poenitentia, quasi poenam tenens dicta. APOLLONIVS: Unde dicitur contritio? CAESARIUS: Contritio

D tio

trio dicta est quasi simul tritio, componitur autem à con, quod est simul, & tritio, eo quod de omnibus peccatis cor simul teri debeat per dolorem. Qui de peccato vno dolet, & non de altero, nequaquam conceditur quod in corde huius sit contritio. Non debet peccator diuidere culpā, quia Deus non diuidit indulgentiā: simul enim totū debitum dimittit. APOLLON. Si simul conterendum est de omnibus, quid est quod Psalmista dicit: Lauabo per singulas noctes lectū meum? Lectum, sicut nobis exponere soles, appellat cōscientiam, singulas noctes, singula peccata: & si per singula deflet, vt sic interpolatim abluantur, quomodo pro omnibus simul conteritur? CAESARIUS: Vita debet esse generalis cōtritio, quæ deleat culpā, deinde singulis, si fieri posset, diebus lacrymandum cum Tháide esset, ad abluendā pœnā: vnde Ezech. dicit: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę. APOLLONIVS: Vnde oritur cōtritio? Infundit ūrne gratis, vel meretur ab homine? CAESARIUS: Dicam tibi quid maiores de hoc sentiant. In iustificatione peccatoris dicunt quatuor concurrere, gratiæ infusionem, motum surgentē ex gratia & libero arbitrio, contritionem, & intelligit peccatorum remissionē. Quatuor ista appellant quatuor iustificationes; primā non meremur, quia gratis infunditur, nec secundam meremur, quia mox ex gratia & libero arbitrio motus quidam excitatur. Motū grui, alio istum licet non meremur, tamē eo meremur tertiam qui tenē iustificationē, id est contritionem: Hanc iustificationem meremur, & ea meremur quartam iustificationē, scilicet remissionē peccatorum. Ob hoc dictū est Mat. Tri- riq; Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multū: cōtritio enim esse non potest sine dilectione. Ecce habes q; contritio meretur. Et hoc scire debes, quia vna 6. cap. 1. iustificatio alteram non precedat tempore, sed natura. APOLLONIVS: Vellem mihi ista plenius exponi sub aliqua similitudine. CAESARIUS: Aduerte quæ dico: Pluuia terrę infunditur, & ex vtroque herba gignitur; deinde ex herba fructus producitur. Quid pluuia, nisi gratia? quid terra, nisi liberum arbitriū? Ex pluuia & terra

Psal. 6.

Isai. 38.

*intelligit
foris au-
tor de me
vito con-
grui, alio
qui tenē-
dū quod
tradit
Cōc. Tri-
dēt. sess.
6. cap. 1.
Luce 7.*

LIBER SECVNDVS.

terra gramen gignitur, & ex gratia liberoq; arbitrio, vt dictum est, motus contritionis oritur. Herba fructificat, cum idem motus liberum arbitrium ad satisfactionem mouet. Sterilis est terra sine pluuia, & absque fructu liberum arbitrium sine gratia; nihil operatur pluuia sine terra, quia sicut autoritas dicit: Qui fecit te sine te, non te iustificat sine te. Vnde Apost. Non ego, sed gratia Dei mecum. APOL. Quot sunt species contritionis? CAES. Duæ, interior scilicet & exterior interior est in amaritudine cordis, exterior in afflictione corporis: de illa per Psalmistam dicitur: Cor contritum & humiliatum Deus non despicias: de ista verò Ieremias: Maledictus homo, qui prohibet gladium suum à sanguine, id est à pœna peccati, per quam corpus affligitur. APOLLONIVS: Iam perpendo, quòd maxima sit virtus contritionis. CAESARIVS: Tanta est eius virtus, vt sine illa in adultis, qui actuale addiderunt originali, infructuosus sit baptismus, sterilis confessio, inutilis satisfactio. Ecce hinc habes, quòd contritio in non baptizatis, baptismus sit primus: in baptizatis, post lapsum, secundus. Baptismo igitur contritionis baptizatus est Iatro in cruce, Maria Magdalena ad pedes Saluatoris. Quòd culpam, quantumlibet magna sit, deleat contritio, subiecto doceberis exemplo.

CAPVT II.

IVVENTIS quidam nobilis conuersus est in quadam domo ordinis nostri, habebat autem Episcopum quendam cognatum, à quo vnicè amabatur, qui cognita eius conuersione, ad monasterium venit, & vt rediret ad seculum, verbis quibus poterat suavit, sed persuadere non potuit. Anno probationis expleto, factus est monachus, & non multo post gradatim ascendens in sacerdotem est ordinatus. Qui suadente diabolo, à quo primus homo eiectus est de paradiso, oblitus voti, oblitus sacerdotii, & pessimum est, creatoris sui, ordinem deseruit; & quia ad parentes redire erubuit, prædonibus, quorum multitudo Rutta vocatur, se coniunxit. Qui ita datus est in reprobum sensum, vt qui prius bonus erat melior, postea malis fieret deterior. Accidit vt in

D 2

obsidione

Aug. ser.
15. de
verbis
Apostoli.
1. Cor. 15

Psal. 50.

Iere. 48.

Luc. 237

Contri-
tione de-
leri aut
pam.

Exec. 11

obsidione cuiusdam castris, telo percussus & perfossus, ad extrema deueniret, deportatus est a sociis in quandam villam, adhibitis quibusdam, qui ei ministrarent; & cum nulla spes esset euadendi mortem temporalem, hortabantur ad confessionem, vt saltem illius beneficio mortem euaderet aeternam; quibus respondit, quid mihi prodesse posset confessio, qui tanta & tam innumera feci mala; qui tam enormia commisi scelera? Ad hac illi: Maior est Dei misericordia, quam iniquitas tua: vix tandem, importunitate victus illorum, ait: Vocate sacerdotem, qui cum vocatus adesset, & coram infirmo sederet, pius Dominus, qui potens est auferre cor lapideum, & dare cor carneum, tantam cordi eius contulit contritionem, vt saepe confessionem susciperet, & propter lacrymas & singultus totiens in voce deficeret. Tandem collecto spiritu in huiusmodi verba prorupit; Domine peccaui super arenam maris, monachus fui ordinis Cisterciensis, & in ordine sacerdos factus, ordinem peccatis meis exigentibus, deserui; & non mihi suffecit quod apostataui, sed & praeconibus me coniunxi, quos in crudelitate superauit; quibus illi tollebant substantiam, ego abstuli vitam; nemini parcebat oculus meus: si illi quandoque parcebant humana ducti miseratione, ego cordis mei impellente malitia, nemini, quantum in me fuit, parcere potui: multorum vxotes & filias violauit, incediis plurima vastauit. Enumerauit & alia quam plurima, quodammodo naturam humanam excedentia. Talibus sacerdos auditis, peccatorum eius enormitate territus, sicut stultus fuit, ita & stulte respondit: Maior est, inquit, iniquitas vestra, quam vt veniam mereamini: respondit ille; Domine, literatus sum, sapius audiui & legi, quia nulla sit comparatio humane malitiae ad diuinam bonitatem: ait enim per Prophetam

Exec. 33. Ezech. In quacumque hora peccator ingemuerit, saluus erit. Item: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Rogo vos ergo intuitu diuinae misericordiae, vt aliquam mihi dignemini poenitentiam iniungere. Et sacerdos: Nescio, quid tibi iniungere debeam,

debeam, quia homo perditus es; respōdit monachus: Domine, ex quo non sum dignus à vobis recipere pœnitentiam, ego mihi ipse pœnitentiam iniungam: eligo enim duo millia annorum esse in purgatorio, vt post illos misericordiam inueniam coram Deo. Positus siquidem fuerat inter duas molas, timorem videlicet gehennæ & spem gloriæ. APOLLONIVS: Vt quid tam prōlixum terminum elegit? CÆSARIVS: Quia & magnitudinem peccatorum suorum considerauit, & pœnam temporalem respectu æternæ pœnæ quasi momentum reputauit. Dicebat iterum sacerdoti: Ex quo negastis mihi medicinam satisfactionis, peto vt non fraudetis me à viatico sacræ communionis. Respondit ei stolidus sacerdos: Si tibi ausus non fui iniungere pœnitentiam, quomodo præsumam tibi dare Christi corpus & sanguinem? Et cum ad neutrum acquiesceret, vnicam tandem rogauit petitionem, dicens: Statum meum in scedula scribere volo, & vos deferre eam debetis tali Episcopo cognato meo, ex nomine eum designans, spero quia pro me orabit. Et promisit Sacerdos. Mortuus est monachus, & ad purgatorium deportatus. Et venit sacerdos ad Episcopū, defuncti literas ei deferens, quas cum legisset, amarissime fleuit, dixitque sacerdoti, nunquam tantum dilexi hominem, dolui de apostasia, doleo de morte, dilexi viuum, diligam mortuum, quia iuari potest, & contritus obiit, orationibus ecclesiæ meæ non carebit; & conuocans prælatos episcopatus sui, Abbates scilicet, Decanos, Priores & Pastores ecclesiarum, vel quibus commissa fuerat cura animarum, & hoc ipsum demandans monasterijs sanctimonialium, rogās eum multa humilitate & instantia, viua voce præsentem, literis absentes, vt omnes speciales orationes, quas ipse iniunxit, illo anno animæ iam dicti defuncti impenderent, tam in Missis, quam in Psalmis. Ipse verò præter Missas, & eleëmofynas, ac orationes peculiare, quas pro eo fecit, singulis diebus hostiam salutarem pro absolute animæ eius immolauit. Quòd si forte in maxima necessitate, vel infirmitate, hoc per se-

ipsum facere non potuit, alter defectum illum suppleuit. Anno completo, in fine Missæ, post altare stans defunctus, apparuit Episcopo, pallidus, exilis, macilentus, in veste pulla; vultu habituq; statum suum bene declarans, quem cum interrogasset, quomodo haberet, vel vnde veniret, respondit: In pœnis sum, & de pœnis venio, sed gratias ago charitati tuæ, quia annus iste propter eleemosynas & orationes tuas, atque beneficia Ecclesiæ tuæ, mihi exhibita, abstulit mihi mille annorum pœnas, quas sustinere habebam in purgatorio: quod si adhuc vno anno similem mihi impenderis opem, omnino liberabor. Audiens hoc Episcopus, lætus effectus, Deo gratias egit, missisq; literis ad ecclesias, siue monasteria, visionem omnibus exposuit, & vt adhuc vno anno iniunctas seruarēt orationes obtinuit. Episcopus verò annū sequentē præcedenti continuauit, tãto in exhibitione feruentior, quanto iam de liberatione securior. Expleto anno, cū Episcopus missam pro eo celebraret, iterum adfuit illic in cucullâ niuea, & facie serenata, dicens sibi omnia optata succedere, & ait Episcopo: Remuneret Deus omnipotens charitatē tuā sanctissime pater, quia propter tuā sollicitudinē ereptus de pœnis, iã ingredior gaudiū Domini mei; & ecce isti duo anni reputati sunt mihi pro duobus millib⁹ annorū: & nō vidit eū amplius. **APOLLON.** Valde lætificant ista; sed duo mihi occurrunt admiratione digna, primum est virtus contritionis, per quā meritò dānandus, dignus effectus est vita æterna: Secundum est virtus orationum, per quam tam cecleriter liberatus est a pœna purgatorii. **CÆSARIUS:** Licet magna virtus sit in vtroque, amplior tamen inuenitur in contritione; orationes enim ecclesiæ, siue eleemosynæ, nō sunt de substantia meriti; valēt quidē defuncti minuere pœnam, sed nō possunt augerē gloriā. **APOLLONIVS:** Miror etiam, q̄ homo apostata in habitu seculari mortuus & sepultus, in cuculla apparuit. **CÆSARIUS:** Contritio de apostate monachum fecit, & vestem secularem in cucullam conuertit. **APOLLONIVS:** Vellem mihi hoc euidentiori exemplo probari.

CASARIVS: Exemplum ad manum est.

CAPVT III.

BEATVS Bernardus, sicut quidam sacerdos re-
tulit religiosus, monachum quendam habuit,
in quo hoc quod queris, per virtutem cōtriti-
onis Deus manifestius ostendit: multa adhuc à vetera-
nis, qui eundē viderunt, quorum adhuc quidā in do-
mo nostra supersunt, narrari solēt, quæ non sunt scri-
pto mandata. Monachus idem, de quo cœpit sermo,
suadente inimico, habitum deposuit, & parciā quan-
dam, eodē cooperāte, regēdā suscepit: erat quippe sa-
cerdos. Et quia saepe peccatū peccato punitur, deser-
tor ordinis in vitiū labitur libidinis; concubinā, sicut
multis cōsuetudinis est, ad sibi cohabitādū accepit, de
qua & liberos genuit. Accidit vt post annos plurimos,
miserante Deo, qui neminem vult perire, sanctus Ab-
bas per villam, in qua monachus habitauit, transfret,
& ad domū illius hospitādi gratia diuerteret: quem
ille bene cognoscens, & quasi proprium patrem cum
multa reuerētia excipiens, deuotē ministrauit, & tam
ipsi, quā sociis, ac iumentis, necessaria copiosē pro-
curauit, non tamen recognitus est ab Abbate. Manē
cū vir sanctus, dictis matutinis, paratus esset ad eun-
dum, nec posset loqui sacerdoti, eo quod maturius
surgēs isset ad ecclesiā, ait filio ipsius sacerdotis, Vade,
defer nunciū istud domino tuo; erat autē puer mutus
à natiuitate. Qui præcepto obediēs, & etiā præcipien-
tis virtutem in se sentiens, ad patrē cucurrit, & sancti
patris verba, verbis valde absolutē expressis, dicens:
Hæc & hæc mandat tibi Abbas. Pater primam vocem
filii audiens, & præ gaudio lacrymās, vt secūdō & ter-
tiō eadē verba repeteret admonuit, & quid sibi Abbas
fecerit, diligēter inquisiuit. Cui ille; Nihil aliud mihi
fecit, sed solūmodo verbis dixit mihi: vade dic domino
tuo verba hæc. Ad tā euidēs miraculū sacerdos cōpun-
ctus, festināter ad sanctū virū venit, seque cū lacrymis
ad pedes illi^o prostrauit; Domine pater, inquit mona-
chus, vester talis ac talis fui, & tali tēpore a monaste-
rio recessi, rogo igitur paternitatem vestram, vt liceat

*Cōtritiō
ex apostata facit
monachum.*

D 4

mibi

mihi redire vobiscum ad monasterium, quia Deus in aduentu vestro visitauit cor meum. Cui sanctus: Expecta me hinc, & ego peracto negotio, citius reuertens, ducam te mecum. Timēs ille mortem, quam prius nō timebat, respondit: Domine timeo interim mori, ad hęc ille: Hoc pro certo scias, quia si in tali contritione ac proposito mortuus fueris, corā Deo monachus inueneris. Recessit, rediit, illumque recēter mortuū ac sepultum audiens, sepulchrum aperiri pręcepit. Dicentibus qui aderant, quid facere vellet, respōdit: Volo videre vtrum in sepulchro iaceat monachus an clericus; Clericum, inquit, in habitu clericali sepeliuimus. Reiecta terra, non in veste qua sepultus fuit, sed in tonsura & habitu monachi cunctis apparuit. Et magnificatus est ab omnibus Deus, qui voluntatē profacto reputat. Ecce in isto manifestē habes, quōd vera contritio coram Deo restituat, quicquid tollit vitium apostasię. Hoc tamen scias, quōd tempus apostasię totum infructuosum sit. **APOLLONIVS**: Bene ex his, quę iam dicta sunt, recognosco virtutē cōtritionis, sed amplius admiror ineffabilem misericordiā nostri Saluatoris. Homo iste apostata fuit, fornicator fuit, & quod amplius pondero, quotidie sacrosancta Christi mysteria tractare pollutis manibus non pertimuit. **CÆSARIVS**: Iustē moueris, vbi contemptus est maior, ibi & culpa grauior. Ait enim Apostolus: Quicumque manducat panem & bibit calicem Domini indignē, reus erit corporis & sanguinis Domini. Super quem locum dicit glossa, Mortis Christi pœnas dabit, ac si Christum occiderit, punietur. Si Christi crucifixoribus in pœna similis erit, qui indignē, hoc est in mortali quolibet existēs, accesserit, quidde illo sentiendum est, qui in multis & assiduīs mortalibus manens, non solum manducat, sed etiam scelestis manibus conficit & tractat? Audi quid mihi dixerit nonnus Cæsarius monachus noster, quondam Abbas Prumia.

1. Cor. II

Gloss. in-

terli.

Sedulius

ibidem.

LOQUENTE me, ait, tempore quodam cum quodam sacerdote de peccatis, ille non confitendo, *De malis sacerdotibus.* sed peccata parui pendendo, respondit: Si peccata, sicut homines dicunt, sunt peccata, & tā graua, nunquam saluari poterit anima mea, inquit; quia in hac nocte dormiui cum legitima cuiusdam, & hodie celebraui tres Missas. Erat autem in eadem nocte duplex festiuitas, scilicet dominicæ diei, & S. Laurentii martyris. APOLLONIVS: Stupenda sunt quæ audio, sed miror valde, quod Deus tantum in se cōtemptum potest sustinere. CÆSARIVS: Si Deus in peccatis statim occideret peccatores, non hodie tam innumeros haberet professores. Vis ergo audire rem horrendam de sacerdote huiusmodi, in quo & mirari poteris ineffabilem patientiam Dei? APOLLONIVS: Volo, & audire desidero, quia diuina patientia permaximè nobis est necessaria.

CAPVT V.

DOMINVS Conradus, quondā Episcopus Halberstadenfis, anno præterito retulit nobis historiam satis mirabilem, quam contigisse dicebat ante paucos annos in regno Franciæ. Erat ibi sacerdos quidā, qui in ipsa nocte natalis Domini trāsire debebat per breuem campum de vna villa ad aliā, vt ibidem secundum consuetudinem matutinas diceret, Missasque celebraret: opere diaboli, vt creditur, iuxta villam soli sola mulier occurrit, & quia sine teste fuit, solus cum sola peccauit. Perpetrata culpa tam nepharia, non eum retraxit à maiori contemptu accusatrix conscientia, sed magis timens humanam vecundiam, quam diuinam vindictam, ecclesiam intravit, dictisque matutinis, Missam de nocte in primo galli cantu, secundum morem, solenniter inchoauit. Transubstantiatione facta, panis videlicet in corpus, & vini in sanguinem Christi, columba niuea, ipso sacerdote aspiciente, super altare descēdit, totumque ebibens quod erat in calice, rostro suo hostiam tulit, & auolauit. Videns ista sacerdos, satis, & si non salubriter, est

ter, est territus, & quid faceret, non parum perplexus, canonem propter populum circumstantem, quantum ad verba, & signa cōpleuit, sed fructu canonis caruit. Post Missam, decātatīs laudibus, cū Missam de mane diceret, eo quōd non haberet, qui vicem suam suppleret, eadem columba, hora qua prius, iterum venit, sacramentū abstulit, & recessit. APOLLONIVS: Quare exēplo Abrahæ non abegit eam? CÆSARIVS: Talis columba non fuit, quæ repellī aut teneri posset, puto eā simīlē fuisse illi colūbæ, quæ in Iordane vidente Ioanne, super verticem domini resedit. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illa columba, eratne Spiritus sanctus? CÆSARIVS: Nequaquam, sed indicium presentię Spiritus sancti. Peracto enim ministerio, ad quod a Spiritu sancto fuerat creata, in præiacentem materiam est redacta. Natura diuinitatis, non potest oculis corporalibus videri, non auribus audiri, non manibus tangi. In subiecta creatura, vt est ignis & columba, sæpe visus est. APOLLONIVS: Quid postea egit sacerdos? CÆSARIVS: Non cessauit a præsumptione sua, sed tertio accedens ad altare celebraturus Missam de die, per eandem columbam, eo modo quo primo & secundo, ei puer natus sacramentum corporis & sanguinis sui subtraxit. Tandem in se miser reuersus, & de culpa, licet indignus, Dei tamen gratia compunctus, venit ad quendam Abbatem ordinis nostri, confessionē ei faciens tanti peccati: exposuit ei omnem ordinem rei cum multis lachrymis, videlicet quā indignē tertio repulsus sit a diuinis sacramentis. Abbas verò, sicut vir prudens & discretus, cōtritū eum ex toto corde cōsiderans, virtutē contritionis probare volens, dandā penitentiam suspendit, & vt ocius iret celebrare Missam præcepit. Ille verò quasi Deo obediēs confessori suo, cum multo timore, & lacrymis ad altare Missam celebraturus accessit, quem pius Dominus qui nihil horū odit, quæ fecit, sed dissimulat peccata hominū propter pœnitentiā, mirabiliter lætificauit. Ante horam sumptionis columba rediēs, tres hostias, quas singularim tulerat, simul rostro deferens, corpo-

cali imposuit, & trium Missarum liquorem de gutture
 suo calici immisit, ac recessit. Videns hæc presbyter,
 gaudio repletus est maximo, gratias agens Deo, qui
 facit mirabilia magna solus. Reuersusq; ad Abbatē, di-
 uinā ei consolationē recitauit, & vt ab eo in monachū
 recipereur humiliter supplicauit. Cui respondit Ab-
 bas, nō te hoc tēpore suscipiā, sed volo vt mare trāseas
 & pro peccato tuo tribus annis in hospitali infirman-
 tibus seruias; si tunc reuersus fueris, nullam a me re-
 pulsam patieris: volebat enim, vt per laborē tāti itine-
 ris, & periculamaris, penā peccati deleteret, & pauperes
 infirmosq; , propter opera misericordiae, sibi interces-
 sores faceret. Fecit ille, q̄ Abbas præcepit, & post tres
 annos reuertēs, habitū religionis in eius domo susce-
 pit. APOLLON. Felix peccatum, cuius occasione tantus
 peccator ad tantum peruenit bonum. CÆSARIVS: Li-
 cēt mortalis noxa in se valde sit mala, aliquādo tamen
 per occasionem quibusdam efficitur bona, id est vi-
 lis. Timōre vnius peccati quandoque homo a multis,
 imō ab omnibus peccatis liberatur: dum enim penam
 imminentem timet, cōfiteretur, & dolet, & per pœnitē-
 tiam totum delet. APOLLONIVS: Bene hoc, quod dicis,
 concedo, quia si vnam deformem maculam in veste
 mea videro, occasione illius totam vestem latio. CÆ-
 SARIVS: Hoc tamē scire debes, quod quādoque Deus
 peccata dimittit mortalia, & non quādā venialia: sed
 nō dimittit aliquod veniale, nisi simul dimittat quod-
 libet mortale. APOL. Quomodo hoc sit non intelligo.
 CÆS. Quēdā sunt venialia, vt est nimius affectus parē-
 tum circa liberos, de quibus non possunt dolere, nec
 ea possunt dimittere, & idcirco eis in presenti non re-
 mittūtur. Sed quicquid de venialibus fiat, homo pru-
 dēs de mortalibus caueat; quia cū per se possit cadere,
 non tamē per se valet resurgere: quis scit si Deus lapso
 dignetur porrigere manū subleuatē, hoc est gratiā
 illuminantem? Quidam cadunt vt Iudas, & non resur-
 gunt: alii vt Petrus cadunt, & fortius resurgunt. Di-
 cam tibi de his testimonia verissima, & tanto tibi esse
 debent gratiora, quanto recentiora.

*Lapsi nõ
resurgen
tes.*

RECITAVIT mihi frater Bernardus monachus
noster, de quodam homine diuitis cuiusdã vil-
lico, qui satis grauitè cecidit, & post lapsum
furgere non voluit: & ideo fortè non voluit, quia non
potuit; reuera non potuit, quia donum contritionis
in corde non fuit. Nomen homini Hildebrandus, ha-
bitans in villa quadam dicecesis Traiectensis, quæ di-
citur Holchoyn. Die quadam siluam cum alio quo-
dam conciuè suo intrauit, quem, suadente diabolo,
cum soli essent, occidit. Fuerant aliquando inter eos
inimicitia, sed tunc temporis penitus erant sopita.
Reuerso Hildebrando in villam, interrogabant eum
amici occisi vbi esset, qui respondit, nescio: Expectan-
tibus illis die illo & altero, cum non rediret, qui iam
redire non potuit, suspectum habentes Hildebradum
propter antiquas inimicitias, coram iudice in causam
traxerunt, crimen homicidij imposuerunt: quo timi-
dè negante, cœpit ipsa facies eum prodere, & cum in-
stantibus illis iam negare non posset, cõfessus est quia
hominem occidisset. Statim data super eum sententia,
pœnæ rotali adiudicatus est. Cumque duceretur ad
mortem, sacerdos eiusdem villæ, nomine Bertolphus
cum alio sacerdote, qui vocabatur Ioannes, germano
fratris supradicti Bernardi, & aduocato villæ, utpote
virum honestum, traxerunt in partem, satis diligenter
eum monentes de confessione atque contritione cor-
dis. Et quia miser homo per se surgere non potuit, nec
manum in se subleuantem sensit, miserabiliter respõ-
dit: Quid mihi possunt illa prodesse? homo enim dã-
natus sum. Reuera respondit sicut homo induratus &
desperatus, similis illi qui dicebat: Maior est iniquitas
mea, quàm vt veniam merear. Et ait illi sacerdos: Ad-
iuro te per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vt
infra hos dies triginta mihi appareas, & sine omni
periculo vitæ meæ de statu tuo me certifies. Respon-
dit: Si mihi licuerit, libenter hoc faciam. Sicque rota-
li pœna plexus, de tormento corporis transiit ad
tormentum æternæ damnationis. Nocte quadã infra
statutum

Genes. 4.

statutum tempus, Bertolpho dormiente in statu suo, tantus esse cœpit circa domum fragor arborum, tam vehemens flatus ventorum, vt ipsa animalia stuperēt, & vix suis loris infra claustra stabuli retineri possent. Expergefactus Bertolphus, respexit ad ostium domus, & ecce ianua quasi vi ventorum impulsæ aperiebantur, viditque Hildebrandum in camino ardente residentem, sibi que celerius propinquantem. Territus autem supra modum, se signauit, & vt staret sub inuocatione diuini nominis præcepit; Ecce hîc sum, sicut promisi, inquit. Sciscitante illo de statu suo, respondit: Æternaliter damnatus sum, æternisque incendiis propter desperationem maximè deputatus: si secundum tuum consilium egissem pœnitentiam, per pœnam temporalem, euasissem æternam. Non enim punit Deus bis in idipsum: hoc autem scito, quia si non fuisset viuis à te adiuratus, ne tibi mortuus nocerē, malo tuo huc aduenissem; consulo tibi, vt vitam tuam emendes, ne post hanc vitam similem pœnam recipias: erat autem idem Bertolphus sacerdos nomine, sed non re: nam vsque ad illud tempus sine ordine presbyterii celebrauerat, quem cum adhuc miserum amplius interrogare vellet, respondit: Non licet mihi hîc diutius morari, quia multi dæmones foris ante ostium præstolantur reditum meum. Hoc dicto, statim impulsus & expulsus cum stridore & vlulatu maximo ab eo discessit, transiēsque circa stabulum, animalia, sicut prius, in stuporem & commotionem conuertit. Bertolphus verò timore tam horrendæ visionis seculum deseruit, & in domo quadam ordinis nostri, quæ vocatur Herfethusin, religionis habitum suscepit. Abbas loci illius, eo quòd intellexisset virum esse literatum & eloquentem, vt ei ad ordines liceret accedere, satis apud dominum Papam Innocentium laborauit, sed obtinere non potuit. Ante hoc biënium, sicut mihi retulit Prior de Campo, in manu, quam extenderat temere ad archam Dei, morbo, qui anthrax dicitur, punitus est: quæ cum ei, quasi pro remedio, eo quòd morbus serpens sit, abscinderetur, nihil illi profuit,

Nabû i.

fuit,

fuit, imò dolori dolor additus, mortē ei potius accēleravit. Voluit cum Dominus, vt spero, punire in præfenti, ne puniret in futuro. Ecce iste villicus cecidit, & non surrexit. Si non cecidisset, nequaquam damnatus fuisset. APOLLONIVS: Ex huius pœna perpendo, quàm periculofum fit in mortali manere peccato. CÆSARIVS: Scias non solūm esse periculofum, sed & damnofum: periculofum est, quia sicut febris acuta se habet ad mortem, ita mortale peccatum ad gehennam: Damnofum autem, quia quicquid interim peccator boni facit, totum perdit; nihil inde æternæ mercedis consequitur. APOLLONIVS: Quæro etiam, vtrūm casus fit ex culpa hominis peccantis, vel ex occasione gratiæ recedentis? CÆSARIVS: Nequaquam homini subtrahitur gratia, nisi prius præcedat culpa, alioquin meritò refunderetur peccatum in auctorem gratiæ Deum. APOLLONIVS: Placet quòd dicis. CÆSARIVS: Delecta te audire adhuc de alio quodam misero, qui propter suam culpam pœnam in gehenna sibi preparatam vidit, atque ab inferis rediens, pœnitere contempfit? APOLLONIVS: Etiam.

CAPVT VII.

CÆSARIVS.

EO tempore, quo magister Ioannes Xantensis Scholasticus, & magister Oliuerus Colonienfis Scholasticus, crucem contra Saracenos prædicarent in diœcesi Traiectensi, sicut retulit supradictus Bernardus, qui tunc temporis collega fuit eiusdem Oliueri, & cooperator in prædicatione: erat ibi quidam rusticus, si bene memini, nomine Godeslaeus, opere vsurarius. Iste cū cæteris, non ex deuotione, vt postea patuit, sed ex circumstantium importuna admonitione, crucē suscepit. Cū dispensatores, ex mādato Innocētiū Pape, pecuniā redēptionis colligerent à senibus, pauperibus & infirmis; idem vsurarius se pauperem mentiens, cuidam dispensatori circa summā quinque talentorū dedit, taliq; dolo sacerdotem circumuenit. Testati sunt postea vicini eius, quòd dedisse potuisset quadraginta marcas, nec tamen exhæredasset liberos suos,

LIBER SECVNDVS.

63

suos, quod ipse pratēdebat. Deus autem, qui falli non potuit, eius fallaciā postea terribiliter cōclūsit. Sedebat miser in tabernis Deū prouocās, eiusq; peregrinis exprobrās in hunc modū; Vos stolidi mare trāsibitis, substantiam vestram expendetis, vitam vestram multis periculis exponetis: Ego verò cum vxore & liberis meis domi residens, propter quinque marcas, quibus redemi crucem meam, similem vobis habebō mercedem. Sed iustus Dominus, vt palām ostenderet quantum placeret labor & expensā peregrinantium, & quantum eius oculis displiceret dolus ac blasphemia detrahentis, hominē miserrimum tradidit Satanae, vt disceret nō blasphemare. Nocte quadam dormiente eo cum vxore sua in proprio molendino domui suae cōtiguo, motū quasi rotæ molentis audiuit, vocansq; puerū dixit ei: Quis admisit molēdinū? vade vide quis sit ibi. Iuit puer & rediit; nimio enim horrore perculsus, procedere non potuit. Cui dominus: Dic, quis est ibi? respōdit: Tātus horror ad ostiū molendini me inuasit, vt cōpellerer redire. Et ille: Etiam si diabolus ibi sit, ego vadā & videbo. Iniectaque toga scapulis, eo quod nudus esset, ad molendinū venit, ostiū aperuit, introspectit, in quo horrendā visionē vidit. Stabant ibi duo equi nigerrimi, & vir quidam deformis eiusdē coloris iuxta equos, qui dicebat ad rusticū. Festina, ascēde equū istum, quia propter te adductus est. Expalluit ille, & contremuit, quia iubentis vocem minūs libenter audiuit. Cūq; ad talem obediētiam imparatus esset, iteratō clamat diabolus: Quid tardas? projice vestem, & veni, erat autē crux, quā susceperat, eidē vesti assuta. Quid plura? virtutem diabolicæ vocis per desperationem in corde suo sentiens, & iam resistere non valens, vestem rejecit, in molendinum intrauit, equum, imò diabolum, ascendit: ascendit & diabolus equum alterum, & sub multa celeritate simul deducti sunt ad diuersa loca penarū, in quibus homo miser patrem & matrē miserabiliter vidit, aliosq; plurimos, quos defunctos ignorauit. Vidit ibi etiam quēdam honestum militē nuper mortuum, Helyā nomine, de Rinigen,
burga-

burgrauium in castro Hurst, vacce furenti insidentem
 aduerso corpore, ita vt dorsum haberet ad cornua
 vacca, qua huc illucque discurrebat, & cerebris
 ictibus dorsum militis cruentabat: cui cum vsura-
 rius diceret, domine quare sustinetis tantam pœnam?
 Respondit: Vaccam istam rapui sine misericordia cui-
 dam viduæ, & ideo sine misericordia oportet me ab
 illa pœnam hanc sustinere. Ostensa est ei in eisdem lo-
 cis ignea sedes, in qua nulla potuit esse quies, sed ses-
 sio pœnalis, & pœna interminabilis, dictumque est ei:
 Modò reuerteris in domum tuam, post tres autē dies
 exuto corpore, reuerteris in locū tuum, & mercedem
 tuam accipies in sede ista. Mox a dæmone reductus, &
 in molendino depositus, penè exanimis relictus est.
 Inuentus ibi ab vxore & familia, atque in lectum de-
 portatus, cum requireretur vbi esset, vel vnde venis-
 set, respondit: Ad loca infernalia ductus fui, & hæc
 atque hæc ibidem vidi: ostendit mihi in eisdem locis
 ductor meus sedem vnā, & dixit, quia mihi foret
 præparata, & quia post tres dies recepturus essem
 mercedem meam in ea. Vocatus est sub celeritate sa-
 cerdos, rogatus ab vxore, vt pusillanimum conforta-
 ret, desperatum erigeret, & ad ea, qua sunt salutis,
 hortaretur: quem cum sacerdos moneret, vt contri-
 tionem haberet de peccatis suis, & vt puram faceret
 confessionem, dicens, neminem debere de Dei mise-
 ricordia desperare, respondit: Quid profunt verba
 ista: non possum conteri, superfluum iudico confiteri,
 quod de me dispositum est, necesse est impleri: sedes
 mea parata est, post tertium diem illuc veniam, &
 secundum quod gessi, in ea recipiam. Sicque sine con-
 tritione, sine confessione, sine viatico & sacra vnctio-
 ne, tertio die defunctus, in inferno sepultus est. Sacer-
 dos verò cum ecclesiasticam ei negaret sepulturam,
 ab vxore eius corruptus, in cœmiterio sepultus est;
 propter quod postea in Synodo Traiectensi accusa-
 tus, pœna, nescio qua, mulctatus est. Vix sunt tres an-
 ni elapsi, ex quo ista configerunt. Ecce iste superior
 cecidit, & minimè surrexit. APOLLONIUS: Videtur mi-
 hi ali-

hi aliquid habere significationis, quòd in vacca inquieta pœnam suam miles recepit; vsurarius verò in sede, quæ signum est quietis & stabilitatis. CÆSARIUS: Deus secundum qualitatem & modum peccati, ipsum punit peccatum. Miles iste, quia vaccam rapuit, in vacca peccatum luit. Hæc de qualitate. Vacca propter pascua per diuersa prata discurret, & assidua præcisione recrescentia gramina depascit. Vacca, ipsa sua inquietudine & depastione, nobiles & aduocatos temporis nostri designat, qui domos & agros subditorum hospitando depascunt, & per assiduas exactiones, quas in illos faciunt, in substantia recrescere non sinunt. Isti prædonibus in pœnis similabuntur, & sicut modò alios agitant, ita ipsi cum prædicto milite exagitabuntur. hæc de modo dicta sint. Usurarius verò, quia domi quietè residens, pecuniam suam ad vsuram dedit, in inferno sedem igneam recepit. Bene autem eadem sedes ignea fuit, quia sicut ignis stipulam, ita vsura pauperum deuorat substantiam.

CAPVT VIII:

APOLLONIVS:

VIDETVR mihi vsura peccatum esse multum graue, & ad emendandum difficile. CÆSARIUS: Iustè moueris. Non est aliquod peccatum, quod non quandoque quiescat, vsura verò nunquam à peccato cessat; dormiète domino suo, ipsa non dormit, sed semper crescit & ascendit. Difficilis est ad emendandum, quia Deus non dimittit reatum, nisi restituatur ablatum, fornicator, adulter, homicida, perjurus, blasphemus, mox vt de peccatis suis contemuntur, indulgentiam à Deo consequuntur; vsurarius verò, licet de peccatis suis doleat, tamen quamdiu vsuram tenet, cum possit restituere, nihil consequitur indulgentiæ. APOLLONIVS: Quid si iam vsuram consumpsit, vel liberis distribuit, nil habes præter possessiones iustas? CÆSARIUS: Illas debet vendere & rapinam reddere. APOLLONIVS: Quia Episcopi, qui sunt ecclesiarum Prælati & speculatores, vsurariis communicant, & ad sepulturam Christianam recipiunt,

E

idcirco

idcirco multi sunt hodie. CÆSARIUS: Si solummode vitia sibi commissorum dissimularent, & non eis similia facerent, tolerabile esset. Quidam Episcoporum tam graues in plebem sibi subiectam hodie faciunt
Iere. 24. exactiones, sicut personæ sæculares. Isti sunt ficus malæ, malæ valde: valde timendum est talibus, ne sibi cathedras præparent iuxta sedem vsurarij in inferno, quia vsura & exactiones violentæ nihil aliud sunt, quàm rapinæ. APOLLONIUS: Quomodo valere possent membra, vbi tam infirma sunt capita? CÆSARIUS: Occasione huius sedis recordor cuiusdam parabolæ, a quodam Episcopo dictæ.

CAPVT IX.

IN Wormatia ante paucos annos quidam Episcopus fuit, nomine Lupoldus, solo quidem nomine Episcopus, opere autem tyrannus. Hic cum esset vanissimus, nihil in se habens pietatis, nil religiositatis, dicebat ei quodam tempore germanus suus vir nobilis: Domine Episcope, multum scandalisatis nos laicos vestro exemplo: antequam essetis Episcopus, aliquid Deum timebatis, modò nil prorsus de illo curatis. Cui ille respondit: Frater, duo vicini erant, ex quibus vnus exemplo alterius peccauit, mortui sunt ambo, & deducti in infernum: cum essent in tormentis, vnus alteri dicebat: Væ tibi, quia tuo exemplo prouocatus ad peccatum, merui hunc locum: cui alter; Bone vicine, si placet tibi ampliùs sedes mea, trade mihi illam, & ego tibi meam. Sic dico vobis frater, quando venerimus ad inferos, si videbitur vobis sedes mea honorabilior, ascendite eam, & recipiam vestram. Respondit ille: Mala consolatio hæc. Iste Lupoldus ita diabolicus erat, vt tempore schismatis, quod erat inter duos Reges, Ottonem scilicet & Philippum, cum sibi vsurpasset Episcopatum Maguntinensem eiusdem Philippi auctoritate, & multis interesset bellis, non parceret ecclesijs, non cæmeterijs. Et cum milites sui ei dicerent: Domine, non licet nobis spoliare cæmeteria, respondit: Si ossa mortuorum tollitis, tunc primùm cæmeteria spoliatis. Qui cum esset priuatus ab officio & beneficio ab Innocentio
 Papa,

Papa, propter inuasionem iam dicti Episcopatus, auxilio Philippi frater, collecto exercitu, profectus est in Italiam, ipsum Papam debellare; quem etiam in diuersis locis, quod dictu horribile est, ardentibus candelis excommunicauit. Postea verò in odium Imperatoris Ottonis, officio & beneficio restitutus est. Vir iste sæpe & valde, vt iam dictum est, cecidit, nescio utrū surrexit in fine per cōtritionē: hoc scio, quòd legatio in qua hominem deposuit, multæ dissentionis seminarium fuit. APOLLONIVS: Sæpe quosdam vidi cadere, & per pœnitentiã resurgere, sed quòd quidam fortiùs resurgant, probari mihi vellem exemplis.

CAPVT X.

CÆSARIVS.

ANNVS modò vicesimus est secūdus, plus minus, eo tempore quo ad ordinē veni, qui fuit ab incarnatione Domini millesimus ducētesimus vno minus, in quo tale quid à viris religiosis & literatis, vt sunt Abbates & Scholastici, contigisse Parisijs veraciter intellexi. Erat ibi iuuenis quidā in studio, qui suggerēte humani generis inimico, talia quædam peccata commiserat, quæ obstante erubescētia, nulli hominum confiteri potuit: cogitans tamen quæ malis præparata sunt tormenta gehēnæ, & quæ bonis abscondita sunt gaudia perennis vitæ, timens etiam quotidie iudiciū Dei super se, intus torquebatur mortu conscientię, & foris tabescebat in corpore: quid plura? tandem miserante Deo timor ille seruilis verecundiam vicit, qui sicut seta filum, charitatem inducere consuevit. Veniēs ad S. Victorē, Priorē vocauit, & quia confitendi gratia venisset indicauit. Ille paratus ad tale officium, sicut omnes sunt fratres eiusdem monasterij, statim venit, in loco ad hoc deputato sedit, præmissaq; exhortatione, iuuenem cōfiteri volentem expectauit. Mirares; tantam hora eadem pius Dominus, cuius natura bonitas est, cuius voluntas potestas est, cuius opus misericordia est, cordi eius cōtulit contritionem, vt quotiēs confessionem inciperet, totiēs singulibus intercepta vox deficeret; in oculis lacrymæ,

E 2

suspiria

Post lapsum quosdam fortius resurgere.

August. tract. 9. in Epist. Ioan.

fuspria in pectore, singultus erant in gutture. Hæc ut vidit Prior, dicebat scholari; vade scribe peccata tua in scedula, & defer ad me. Placuit consilium iuueni, abiit, scripsit, die altera rediit, & si confiteri posset iterum tentans, ut prius defecit: & cum nil proficeret, scedulam Priori porrexit. Legit Prior, & obstupuit, dixitque iuueni; Non sufficio tibi solus dare consilium, vis ut ostendam Abbati? Et licentiauit ei. Venit Prior ad Abbatem, & porrexit scedulam legendam, rem ei per ordinem exponens. Quid deinde gestum sit, audiant peccatores & consolentur, desperati & recreentur. Mox enim ut Abbas cartulam ad legendum aperuit, totam eius continetiam deletam inuenit. Impletumque est in eo, quod Dominus per Isaiam dicit: Deleui ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua. Et ait Abbas Priori: Quid legam in scedula ista? nihil in ea scriptum est. Hæc ut Prior audit, scedulam simul cum Abbate respexit, dixitque ad illum; Sciat pro certo paternitas vestra, supradictum iuuenem in hac scedula scripsisse peccata sua, & cum à me fuissent lecta, vobis etiam donavi legendam; sed, ut video, misericors Deus, qui maximam iuuenis contritionem attendit, culpam iam sufficienter punitam iuste deleuit. Deletio siquidem totius scripti, abolitionem significat totius delicti; & aduocantes scholarem, ostenderunt scedulam, dicentes eius peccata diuinitus esse deleta; quam cum perspexisset, & ex signis bene cognouisset, in tantum cor eius ex magnitudine gaudii est dilatatum, in quantum prius ex magnitudine tristitiæ fuerat angustiatum: & nullam ei iniungentes satisfactionem, monuerunt, quatenus Deo de perceptis beneficijs gratias ageret, atque de cætero cautius viueret. Ecce iuuenis iste, ut satis videretur, ante ruinam imperfectus fuit, cecidit, & perfectus surrexit. APOLLONIVS: In quo fuit perfectus? CAESARIUS: In charitate. APOLLONIVS: Quæ est perfectio charitatis? CAESARIUS: Quando mens non est sibi conscia alicuius peccati mortalis siue venialis, libera non solum à culpa, sed etiam à pœna. Et puto, si sæpeditus clericus de-

cessisset

Isaia 44.

cessisset in tali statu, minimè sensisset pœnam purgatoriam, quia perfecta charitas consumit plumbum & stipulam, culpam & pœnam. Hęc est opinio multorũ; alij dicunt etiam viros perfectissimos secum trahere fœnum & stipulam. APOLLONIVS: Miror quare non fuerint peccata eius deleta, antequam Priori essent ostensa. CAESARIVS: Ne superflua videretur confessio, sine cuius desiderio nulla sit remissio: ipsa etiam confessio, propter erubescenciam, maxima pars est satisfactionis: nam in primo cõtritionis pũcto, dimissa fuerat ei culpa, deinde contritione inardescente & confessione accedente, deleta est pœna. APOLLON. Non miror minùs contritionem huius hominis, quã Mariæ, cui tantùm lacrymanti & nil dicenti voce Salvatoris dictum est: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. CAESARIVS: Ex quo mentionem fecisti Mariæ Magdalenæ, dicam tibi de mira contritione cuiusdam mulieris luxuriosæ, in qua nostris temporibus Christus non minora ostendit gratiæ suæ miracula, quàm olim in Maria.

Luc. 7.

CAPVT XI.

IN diuersis locis, à diuersis personis, hoc quod dicturus sum audiui. Ante hoc quadrienniũ, eodem, si bene memini, anno, quo defunctus est Innocentius Papa, mulier quædam igne libidinis succesa, proprium adamauit filium, de quo concepit & peperit filium alterum. Terrore tam nephariæ commixtionis percussa, quolibet momento timens se tradi Satanæ, vel morte subitanea interire, Deo miserante de satisfactione anxiami cœpit. Præhibito prius consilio sacerdotis sui, infantulum secum tollens, ita enim mihi dictum fuisse puto, Romam venit, & cum multa importunitate domini Innocentij Papæ oculis se ingessit, cum tantis lacrymis & clamoribus cunctis audientibus faciens confessionem, vt omnes verteret in stuporem: gestauit in brachijs infantem, commissi facinoris testem. Videns dominus Papa in muliere tantam contritionem, & quia verè esset pœnitens, misericordia motus super eam, sicut prudens medicus, volens

E ;

infirm-

infirmam plenè & citò sanare, medicinā etiam contritionis probare, præcepit vt in tali veste ibi apparet, in quali venerat ad filium, cū peccaret. Illa confusionem æternam, temporali anteponebat, mox exiuit, vestes posuit, in camisia redijt, & quā paratissima foret ad omnem satisfactionem, in tali obedientia satis ostendens. Considerans vir literatissimus tali obedientiæ, tali verecundiæ, tali pœnitentiæ, nullius peccati pœnam posse resistere; coram omnibus dixit ad mulierem: Dimissum est peccatum tuum, vade in pace: & nil amplius iniunxit ei. Audiuit hæc quidam ex Cardinalibus, & cū Phariseo contra Papam murmurās, iudiciū eius reprehendit, dicens, ad tantā culpam tā breuē pœnitentiam minùs sufficientem; cui ille respondit: Si ego iniustè egi cum muliere ista, & insufficientis est eius coram Deo pœnitentia, potestatem habeat diabolus ingrediendi corpus meum, & coram omnibus me vexet: si verò tu iniustè me reprehendis, simile tibi fiat. Statim diabolus Cardinalem eundem vexare cœpit, per cuius vexationem perfectam mulieris pœnitentiam Deus palàm ostendit. Tandem omnium oratione purgatus Cardinalis didicit in sua vexatione, diuinæ misericordiæ de cætero non oblatrare. Ecce mulier ista, sicut supradictus clericus, infirma cecidit, & sanissima surrexit. APOLLONIVS: Magna Dei clementia, quod tam magnum peccatum, cui pœnitentia debetur quindecim annorum, tam breuis delet contritio. CÆSARIVS: delet peccata multo maiora, APOLLONIVS: quæ sunt illa? CÆSARIVS: Idololatria, hæresis, abnegatio creatoris; ista sunt ex infania diabolica, peccata verò carnalia, ex infirmitate humana; vnde ad mitigandam iram diuinam in commendatione defunctorum dicitur, licet tibi peccauerit, non tamen te negauit. APOLLONIVS: Rogo, si nosti aliquem qui Deum abnegando cecidit, & per contritionem surrexit, exempli causa manifestes.

IN FRA hoc quinquennium, iuxta Floreffia, cœnobium ordinis Prēmōstratensis, in diœcesi Leodiensi, adolescens quidam nobilis habitauit, cui pater moriens, vtpote vir magnus & potens, multas diuitias reliquit. Factus miles idem iuuenis, vt gloriã sibi cōquireret temporalem, in breui ad magnam deductus est paupertatem: causa enim laudis humanæ torneamenti totus deditus erat, histrionibus larga manu sua tribuebat, & quia ad tales effusiones redditus annui minùs sufficiebant, hæreditatem paternam vendere cōpellebatur. Erat autē in proximo manens miles quidam diues & honestus, ministerialis tamen, huic iuueni iam dictus allodia siue feuda sua partim vèdebat, partim in vadimonio exponebat. Et cùm iã non haberet quod venderet, vel exponeret, cogitabat exulare; tolerabilius iudicans inter extraneos mendicare, quam inter notos & affines egestatis confusionē sustinere. Habebat autē villicum, hominem quidem malignum, nomine nō re Christianum, & dæmonum ministerio totum mancipatum. Videns hic dominum suum tristem, & tristitiæ non ignorans causam, dicebat ei: Domine vultis diues fieri? Respondit: libenter diues fierem, dummodo ipsæ diuitiæ esse possent cum Deo. Et villicus: Nolite timere, sequimini tantum me, & bene erit vobis. Statim secutus est miserum, tâquã serpentis vocē Eua, quasi sibilum aucupis auicula, in laqueū diaboli celerius deponendus. Et duxit eū in ipsa nocte per quoddam nemus, in locum palustrē, & cepit quasi cum aliquo habere sermonem: cui iuuenis; Cum quo loqueris? Respondit domino suo villicus ille iniquitatis: Tacete tantum vos, nec sit vobis cura cum quo loquar. Cumque secundò loqueretur, & iuuenis iterato sciscitaretur, respōdit: Cum diabolo. Et cœpit iuuenis nimis horrere. Quem non concuteret horror tali loco, in tali hora, & de tali sermone? Dicebatque villicus diabolo: Domine, ecce virum hunc nobilem dominum meum adduxi gratiæ vestre,

maiestati vestra supplicans, vt vestro auxilio pristinis honoribus atque diuitijs restitui mereatur. Ad quem diabolus; Si mihi voluerit esse deuotus ac fidelis, dabo ei diuitias magnas, insuper addam gloriam & honores, quales non habuerunt patres eius. Respondit villicus: Libenter vobis obsequiosus erit & fidelis, si talia fuerit consecutus. Et ille: Si voluerit ista à me consequi, abrenūtiare debet in instanti altissimo. Quod cū iuuenis audiret, & facere renueret, dicebat homo ille perditionis: Quid timetis proferre verbulum vnum? dicite abrenuncio. Tandem miser iuuenis à villico persuasus, creatorem suum ore suo negauit, manu exfestucauit, diabolo homagium faciens. Hoc scelere perpetrato, diabolus adiecit: Adhuc opus imperfectū est, etiam abrenūtiare debet matri altissimi; illa est enim quæ maximum nobis infert damnum; quos filius per iustitiam abjicit, mater, quia nimis misericors est, ad indulgentiam reducit. Sibilauit iterum serpens in aure adolescentis, vt domino suo in hoc obediret, vt sicut filium ita etiam & matrē abnegaret. Ad quod verbum iuuenis nimis expauit, turbatusq; supra modum, respondit: Hoc nunquam faciam. Quare, inquit villicus, fecistis quod maius est, facite nunc quod minus est: maior est creator, quàm creatura. Et ille: Nunquam eam negabo, etiamsi me oportuerit ostiatim mendicare per omnes dies vitæ meæ; & non acquieuit. Sicque infecto negotio, ambo reuersi sunt, nihil quidem honoris consecuti, sed maximo peccati pondere grauari, villicus suadendo, iuuenis consentiēdo. Pergentes verò simul, venerunt ad quandam ecclesiā, cuius ianuam cāpanarius exiens reliquerat semiclausam: mox iuuenis desiliens de equo commisit cum villico, dicens: Expecta me hīc, donec reuertar ad te, & intrans ecclesiam ante ortum auroræ, prostrauit se ante altare, & ex intimo corde ipsam matrem misericordiæ cœpit inuocare: erat autem super altare imago ipsius virginis & matris Mariæ puerum Iesum in sinu tenens: & ecce, meritis ipsius præclarissimæ stellæ maris, verus lucifer oriri cœpit in corde sapediecti adolescentis.

le scens:

Iescantis: tantam ei Dominus propter honorem ma-
 tris, quam non negauerat, contritionem donare di-
 gnatus est, vt pro fletu rugiret, & planctu nimis cla-
 moribus ecclesiam repleret. Eadem hora supradictus
 miles, qui omnia eius bona habebat, diuino vt credi-
 tur nutu, ad ecclesiam diuertit, & cum videret aper-
 ram, putans ibi diuina celebrari, maximè propter cla-
 mores intrinsecus, solus intrauit; inueniēsq̄ coram
 altari iuuenē sibi bene notū lachrymantem, & putans
 quia suam solummodo defleret calamitatem, retro
 quandam columnam secessit, rei exitum expectans.
 Cumque terribilem illam maiestatem, quam nega-
 uerat, nominare vel inuocare non auderet, sed tantum
 pijsimam eius genitricem lacrymosis vocibus pulsa-
 ret, vtroque audiente, per os imaginis suæ, beata &
 singularis Christianorum aduocata filio loquebatur
 in hæc verba: Dulcissime fili, miserere huic homini.
 Puer verò matri nil respondit, faciem ab ea auertens:
 cumque iterum rogaret, hominem seductum asserēs,
 matri dorsum vertit, dicens: Homo iste negauit me,
 quid ei faciam? Post hæc verba imago surrexit, puerū
 suum super altare posuit, eiusque pedibus se prona
 prostrauit, & ait: Rogo fili, vt propter me dimittas ei
 peccatum hoc. Mox infans matrem eleuans, respōdit
 illi: Mater, nunquam tibi aliquid negare potui, ecce
 propter te totum dimitto. Prius dimiserat culpam,
 propter contritionem, deinde pœnam peccati, pro-
 pter matris intercessionem. **APOLLONIVS:** Quare tam
 durus dilectæ matri fuit? **CAESARIVS:** Vt iuueni osten-
 deret, quantum in se peccasset, & vt per dolorem cor-
 dis ampliùs in se peccatum ipsum puniret. Surgēs au-
 tem iuuenis, exiuit de ecclesia, tristis quidem de cul-
 pa, sed hilariis de indulgentia. Exiuit post eum sæpedi-
 ctus miles latenter, & quasi rem ignoraret, quatinus,
 quare tam humidos & tam tumidos oculos haberet?
 respondit: De vento est. Et ille: Domine, non me laet
 causa tristitiæ vestræ; habeo vnicam filiam, si vultis il-
 lam ducere in vxorem, omnia vestra vobis cum illa
 restituum, insuper & diuitiarum mearum hæredem

vos institutam. Ad hoc iuuenis latus effectus, respondit: Si hoc facere dignaremini, plurimum mihi placeret. Reuersus miles ad vxorem suam, rem ei per ordinem retulit, cōsensit illa, nuptiæ celebrantur, iuueni sub nomine dotis omnia sua restituuntur. Adhuc, ut puto, viuit, viuunt & soceri, post quorū mortē, eorum hæreditas ad ipsum reuertetur. APOLLONIVS: Multum iuuenis iste regratiari tenetur beatæ Virgini, quia per ipsam meruit remissionem peccatorū, insuper & consolationem temporalium bonorum. CÆSARIVS: Verū dicis, quia ipsa intercedente Dominus cordi eius infudit contritionem, per quam peccati meruit remissionem; pœna etiam peccati, ipsa intercedente, iuueni audiente, dimissa est. Ecce homo iste grauissimè cecidit, sed cæteris, de quibus supradictū est, celerius surrexit; cecidit in tempesta nocte, surrexit in mane. APOLLONIVS: Quid tibi videtur de his, qui in fide cōteruntur? CÆSARIVS: Audi de hoc non meam, sed beati Augustini sententiam, ait enim sic:

*Aug. hō.
41. ex 50*

CAPVT XIII.

*De pœni-
ten. qua
fit in sine
vita.*

SI quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quòd petit, sed non præsumimus quia bene hinc exit. Si se curus hinc exit, ego non sum securus. Pœnitentiā dare possum, securitatem dare non possum. Nunquid dico, damnabitur? non dico. Sed dico etiam liberabitur? Non. Vis te de dubio liberare? vis quod incertum est, euadere? Age pœnitentiā dum sanus es. Si sic agis, securus es, quia pœnitentiā egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiā tunc, quando peccare non potes, peccata dimiserunt te, non tu illa. Item: Duæ res sunt; aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, nescio. Ergo tene certum, dimitte incertum.

CAPVT XIII.

DICAM tibi quid ante paucos annos contigit in domo nostra: Conuersus quidam Héricus nomine, homo senex, & secundum ingressum prior

prior omnium Conuerforum, peccatum quoddam commiserat, quod nunquam Abbati, neque Priori, neque alicui confessus fuerat: sapius tamen solitus erat confiteri, & videbatur nobis omnibus, quod vir sanctus esset, & multum religiosus. Cùm iam in extremis laboraret, idem peccatum domino Danièli, tunc Priori nostro confessus est, & sicut nobis postea retulit, vt nos cautos redderet, tam graue erat peccatum, quod omnino dānatus fuisset, si tachsset. APOLLON. quid sentis de saluatione huius hominis? CÆSARIVS: Sicut Augustinum lego sensisse; si contritio eius fuerit in charitate, saluatus est; sin autem, damnatus: qui serò pœnitet, oportet non solum timere iudicem, sed diligere. APOLLONIVS: Meruit ergo vigilando, ieiunando, laborando, obediendo, alijsq; operibus iustitiæ, quamdiu in illo mortali fuit? CÆSARIVS: Nequaquam, quia opera extra charitatē facta, mortua sunt, & nunquam reuiuiscunt; vā ergo illis qui quotidie in Dei seruitio mortificantur, & nihil inde mercedis in vita æterna consequuntur. Multi ista ignorant, de finali penitentia plurimum præsumentes, nesciētes penitentia, quæ in fine agitur, vt supra dictū est, tam incertam esse. Dicam tibi tamē exempla de duobus, ex quibus vnus in fine fictam, alter veram egit penitentiam.

CAPVT XV.

PARISIIS in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ Canonicus nuper obiit, qui multa habens stipendia, delicatissimè vixerat: & quia ex delicijs, maximè his quæ ad galā pertinent, libido nascitur, nata nutritur, & quotidianis eius incitamentis augmentatur: idē inuenis valde tunicā carnis suæ maculauit, & tam illo, quàm alijs suis peccatis, irā Dei in se prouocauit. Tandem per infirmitatē tactus, timore mortis cōfessionē fecit, peccata defleuit, & emédationem promisit, viaticum accepit, inuctus est, hominē deposuit. Cuius corpus, vtpote vir nobilis diuitisq; cum magna pompa secularis gloriæ tumulatum est; & erat in illa die tanta serenitas, vt ipse aër eius obsequijs famulari videretur; dixeruntque homines ad inuicem:

Multa

Reg. 16.

Multa bona præstitit Deus homini isti, nihil ei defuit horum quæ homo Christianus habere debuit, dominicis sacramentis munitus est, aër in eius morte serenatus est, cum magna gloria sepultus est. Sed homo videt in facie, Deus autem intuetur cor. Post paucos dies cuidam sibi valde familiari apparens, dicebat se esse damnatum: cumque miraretur ille & expauesceret, pœnitentiam eius & confessionem, sacram etiam communionem, & inunctionem commemorans, respondit defunctus: Vnum bonum mihi defuit, sine quo nullum horum, quæ enumerata sunt, mihi prodesse potuit. Quid est illud? inquit. Respondit mortuus: Vera contritio; licet enim Deo promiserim consilio confessoris mei continentiam, siue alia quæ salutis sunt, tamen dicebat mihi conscientia, quia si conualueris, obseruare non poteris; & quia cor magis declinabat ad transgressionem, quam ad voti obseruationem, nullius peccati merui remissionem. Deus requirit fixum propositum pœnitendi. Ecce hominis huius pœnitentia sera fuit & ficta, nec tamen fuisset sera, si fuisset vera. APOLLONIVS: Non mirabor amodo, pœnitentiam seram vix esse veram. CAESARIUS: Plures sunt in seculo, quos ego bene noui, qui tempore infirmitatis, cum timerent mori, se inter manus Abbatis reddiderunt, & cum conualuissent, transgressores voti facti sunt.

CAPVT XVI.

ANNO præterito apud Bonnam vicum diocesis Coloniensis, vagus clericus quidam, Nicolaus nomine, quem vocant Archipoëtam, in acutis grauer laborauit, & cum mori timeret, tamen per se ipsum, quam per canonicos eiusdem ecclesie, ut in ordinem susciperetur apud Abbatem nostrum obtinuit. Quid plura? Cum multa, ut videbatur nobis, contritione tunicam induit, quam facta crisi celerius exiit, & cum quadam irrisione projiciens, aufugit. APOLLONIVS: Multi sunt peccatores, qui contritionem habere non possunt, & de ipso dolent, quid ergo sentiendum est de tali dolore? CAESARIUS: Talis dolor merito

meritorius non est, quia sine charitate; præparat tamē aliquando viam charitati: charitas & peccandi volūtas simul inesse non possunt. Quid de tali dolore sanctus Bernardus senserit, verbis & exemplo illius doceberis.

CAPVT XVII.

RERVLIT mihi frater Godefridus monachus noster, quondam Scholasticus sancti Andree in Colonia, cuius in superiori distinct. 3. cap. mentionem feci, tale quid contigisse in ciuitate Remensi. Eo, inquit, tempore quo Remis fui in studio cum Domino Philippo, postea Coloniensi Archiepiscopo, cuius magister & pædagogus eram, contigit ibidem militem quendam infirmari vsque ad mortem; instinctu diaboli idem miles, si bene memini; habebat auunculi sui filiam concubinam, cui tanto conglutinatus fuerat amore, vt non admonitione, nec excommunicatione, neque aliqua verecundia humana posset, vel vellet ab ea separari. Timore autem mortis vocauit sacerdotem, satis puram, & cum lacrymis de omnibus suis peccatis illi faciens confessionem; quem cum sacerdos moneret, vt tam illicitam abjuraret commixtionem, ipsamque personam cognatam suam; respondit: Domine, non possum. Et ille: Si in tali voluntate mortuus fueris, gaudio cœlestis vitæ priuaberis, & æterna tormenta te suscipiēt, milite in sua obstinatione perseverante, recessit sacerdos cum corpore Domini, quod secum detulerat ad communicandum infirmum. Nutu diuino, extra domum sacerdoti occurrit sanctus Bernardus Abbas Clareuallis, quem cum interrogasset, quare infirmum non communicasset, causamque, quæ nota erat omnibus, intellexisset, ait sacerdoti: Reuertere mecū ad infirmū. Reuersi autem, cū sanctus vir militi iā morituro, quæ salutis erāt suaderet, & ille præter istā solā rem iam dictam, in omnibus obedientiā spōderet, nouissimè subjūxit: Nūquid nō doles q̄ non potes habere voluntatē recedendi ab illa? respōdit: Domine valde doleo me de hoc nō posse dolere. Audito hoc verbo Abbas, mox dixit sacerdoti,

VT COR-

vt corpus Domini daret infirmo : Mira res ; statim vt Saluator intrauit, facta est sal^o illi domui; ab illa enim hora tam perfectè mutata est voluntas eius peruerfa, vt amplius odiret, quam illicitè amauerat, ita vt sancto viro cum multis lacrymis diceret: gratias ago Deo meo, qui me liberauit, quia modò libentiùs viderem bufonem, quàm illam, sicque in bona confessione & perfecta contritione, migrauit ad Dominum. APOLLONIVS: Miror vt rùm contritionem illam meruerit prædicto dolore, siue Dominici corporis participatione. CÆSARIUS: Christus in suo sacramento ad iudiciũ intrat, nisi gratia eius præcedat; puto enim propter orationes viri sancti, gratiã Christi abyssum cordis eius illuminasse, dolorem sterilem fœcundasse, ne & vir beatus iudicaretur de præsumptione, & morientis pœna cresceret in sua damnatione. Ecce hominis huius contritio siue pœnitentia, multum fuit sera, & penè morti contigua, vera tamen, teste sancto Abbate, per cuius meritum illam creditur habuisse. APOLLONIVS: Reuera iustorum præsentia moriētibus multum esse necessaria. CÆSARIUS: Hoc sanctus Gregorius manifestat in quadam Homilia, loquens de quodam peruerso iuvene, qui se deuorandum draconi traditum clamabat, quem fratrum circũstantium oratio fugauit, & cõtritionis gratiam infirmo obtinuit. Audi etiam adhuc de quodam viro seculari, cuius contritio finalis tam vera, imò tam verissima fuit, vt per eã non solum mereretur remissionẽ peccatorum, imò etiam gloriam miraculorum.

CAPVT XVIII.

ANTE hoc triennium defunctus est Philippus comes Namurcensis, vir potēs & nobilis, filius Balduwini comitis Flandriæ: antequam moreretur, tantã ei contulit Dominus in infirmitate cõtritionem, vt talis contritio non esset visa in aliquo homine nostris temporibus: quatuor Abbatibus ordinis nostri simul & sæpe confessionem suam facere cõsuevit, in tantum se accusans, tantum plangens, vt omnes ad lacrymas prouocaret. Nec ei ista sufficiebant, quin

Greg.

Hom. 19

in Euãg.

quin laqueum collo suo injiceret, rogaretque confessores suos, ut se traherent in plateam, dicens: Sicut canis vixi, dignum est, ut moriar sicut canis: filias fratris sui Balduwini Comitis, qui factus fuerat rex Grætiæ, tradiderat regi Franciæ, cuius filiam duxerat uxorem: quidam dixerunt, quia vendiderit eas, de quo facto plurimū dolebat. Deportari se fecerat in pauperimam domū ciuitatis suæ, in qua pauper spiritu migravit ad Dominū. Volēs autem pius Dominus tantæ eius remunerare contritionem, miraculis eum glorificare dignatus est, tanquam dilectum confessorem: sepultus in ecclesia sancti Albani martyris, in qua ipse instituerat conuentum canonicorū, de suis iustis redditibus eis stipēdia adhuc sanus ordinās, tantis vsque hodie signis coruscat, ut de remotis regionibus infirmi aduenientes, ad eius tumbam sanitatem recipiant, ipsamque terram circa sepulchrum effodiētes, secum pro benedictione deportent. APOLLONIVS: Mirum vtrū gratiam tantam meruerit conuersatione, vel finali contritione. CÆSARIVS: Satis puto, quōd charitatem habuerit ante suam infirmitatem, quia satis erat mansuetus & humilis; sed vix aliquis est, quī nouerit eius vitam & extremam pœnitentiam, quā magis hęc gloriā miraculorum adscribat extremæ, quæ maxima fuit, contritioni, quā pristinæ conuersationi. APOLLONIVS: Videtur mihi, quōd multū apud Deum valeant lacrymę cōtritionis. CÆSARIVS: Quāti sint apud Deum valoris, quantūve ponderis, subiecto tibi exemplo demonstrabo.

CAPVT XIX.

TEMPORE schismatis, quod fuit inter Alexandrū & Calixtum sub Frederico Imperatore, qui eiusdem schismatis auctor erat & defensor, cōpellebātur omnes ecclesiæ per vniuersum orbem Romanum literis Imperialibus iurare fidelitatē & obedientiam Calixto, quem ipse Papam creauerat; resistentes verò iussi sunt exulare. Cū huiusmodi literæ exhibitæ fuissent conuentui de Hemmentode, & fratres vnanimi consilio dicerent, se nequaquam velle rece-

*Delacer,
marum
virtute*

rece-

recedere ab unitate, præceptum est eis vt celerius exirent de Romano imperio. Viri illi virtutis, diuinum timorem minis regis anteponetes, cum iam res suas & vestimenta sarcinaissent, ordinati que fuissent in diuersas domos regni Francorum, dicebat vnus eorum venerabili sacerdoti Dauid monacho ibidem; Pater, ignoras quia omnes migrabim⁹ de loco isto? Ita enim intentus erat cœlestibus, vt quid in exterioribus ageretur prorsus ignoraret: cui cum miranti & interroganti causam, ille negotium totum explicaret, maximam in Domino habens fiduciam, vir beatus respondit: Cōfortamini fratres, non enim deserit Dominus sperantes in se; Antiphonam, quæ in nocte dicitur super Magnificat, fortiter & cum lacrymis cantate, & Dominus consolabitur vos; erat autem Dominica ante Aduentum, in qua Antiphona est super Magnificat: Qui cœlorum continet thronos, & abyssos intueris, terram pugno cōcludis, exaudi nos in gemitibus nostris. Ipse verò sanctus intrans oratorium, effudit animam suam in oratione, cum multis lachrymis diuinā interpellans clementiam. Acquiescentes eius consilio fratres, eandem Antiphonam tanto intentius cantabant, quanto fortius cantantes angustia premebat, & ad cantandum incitabat. Flexus pius Dominus lachrymis seruorum suorum, Imperatoris commutauit, & missæ sunt litteræ sub festinatione, vt marent, orarentque pro imperio. Ex his poteris colligere, quam efficaces sint in auribus Dei lachrymæ contritionis. APOLLONIUS: Potest quis alteri tales obtinere lachrymas meritis siue precibus? CÆSARIUS: Quod alij alijs huiusmodi gratiam obtinere possint à Deo meritis, habes superius cap. 3. vbi apostata monachus meritis patris, & hospitis sui sancti Bernardi, per lachrymas contritionis iustificatus est. Aliud habes exemplum in cap. 17. vbi miles apud Remis, in eius præsentia communicans, meritis ipsius per donum contritionis, cum in maximis peccatis esset, meruit illuminari: pro nullo horum dicitur orasse. Itē, quod quidam alijs lachrymas contritionis, quibus peccata

sua

sua diluant, impetrare valeant, diuersis tibi ostendam exemplis.

CAPVT XX.

RETVLIT nobis hoc anno dominus Walterus Abbas Vilariensis te teste, q̄ monachus quidā, *Quibus dā impetrare lacrymas per alios.* cū mitteretur ab Abbate suo ad cœnobium quoddam sanctimonialium ordinis nostri, rogauerit vnā ex eis, quam amplioris meriti apud Deū sperabat, pro se orare: Respōdit illa: Quid vultis vt orem pro vobis? Et monachus: Volo vt obtineas à Domino, ter mihi in hebdomada ad solemnes vigilias, hoc est, feria secunda, feria quinta, & sabbato, quando longiores sunt vigiliæ, specialem gratiam lacrymarum & deuotionis. Cui illa constanter promisit, quia hoc ei obtineret. Reuersus monachus ad claustrum suum, gratiam promissam stans ad vigilias expectauit, & in eisdem noctibus, per orationes sanctæ illius mulieris, à Domino copiosè lacrymas percepit. Illa per spiritū intelligens se exauditā, eidem monacho per quendam clericum familiarem mandauit, & quia iam gratiam percepisset promissam intimaui. Cū verò Abbas eiusdem domus iam dictam gratiam pro ædificatione clerico recitaret, subrisit ille, dicens, se eo multo melius scire, vtpote quia ab ipsa audierit, quæ talem gratiam impetrare potuit. Recitauit nobis & simile huic idē Abbas in sua sancta iocunditate, dicens: Vos nō estis sancti, ego aliquid referam vobis de sanctitate mea, sic incipiens.

CAPVT XXI.

DVM intellexissem supradictum monachum gratiam illam lacrymarum percepisse à femina tali religiosa, rogavi Abbatem meum, tunc recenter factus monachus, vt liceret mihi tales visitare feminas, & concessit mihi statim. Veniens itaque ad domum cuiusdam honestæ matronæ Brabantia hospitandi gratia, cū intellexisset desiderium meum, dixit in ioco: Quid queritis videre istas beginas? vultis ego ostendam vobis mulierem bonam, quæ quicquid vult, obtinet à Deo? Respondi: Talem multum desidero

desidero videre. Et statim ad verbum eius mulier quædam de cubiculo suo egressa, veniens ad me, cœpit mecum loqui. In cuius aduentu, cum mihi sentirem gratiam adesse, rogavi eam, ut oraret pro me; quæ cum diceret: Quid vultis ut orem pro vobis? Respondi: Ut possim desistere peccata mea. Et illa: Nuquid non estis monachus? qui peccata sua non potest desistere, monachus non est. Et cum instarem quatenus mihi gratia hæc obtineret, respondit: Ite, abundanter habebitis. Proxima nocte orans ante lectum meum, cum de peccatis meis cogitarem, nec tamen mulieris promissum attenderem, cœpi ita abundanter & supra morem solitum flere, penè vsque ad mediam noctem, ut tandem timens capiti meo, vix me cohibere possem a fletu. Quæ cum mihi madaffet, quod tali nocte gratia illam lacrymarum mihi impetrasset, iterum reuersus sum ad eam, & sciscitatus sum ab ea, dicens: Dicitè mihi in charitate, qualiter mihi obtinueritis gratia illa, quæ respondit mihi sub his verbis: Primò quidem Dominum durum inueni, sed dixi ei: Domine non euades manus meas, nisi monachus ille habeat gratiam lacrymarum: & statim cœcessit tibi. Adjecit & tertium exemplum de simili materia.

CAPVT XXII.

ALIO, inquit, tempore rogavi vnum ex monachis nostris bonæ opinionis virum, ut rogaret Deum pro me; qui cum mihi daret optionem, quid mihi vellem à Deo impetrari, volens sermonis eius fiduciam probare, respondi ei: Volo ut obtineas mihi post Missam gratiam lacrymarum, quibus peccata mea deplangam: & promisit mihi multum confidenter. Sequenti die, cum post Missam morâ facerem ante quoddam altare, & essem solus in oratione, tanta mihi affuit abundantia lacrymarum, ut mirarer. Postea cum vidisset me supradictus monachus, corpore quidem iuuenis, sed moribus valde maturus, cepit mihi signare, si bene esset mecum, gratia notans mihi collata: ego signum eius non intelligens, & ante Priorem illum ducens, quæsiui quid signaret: qui dixit
mihi

Mihi: Nunquid nō copiosè hodie habuistis lacrymas? quē cū interrogassem si vidisset me lacrymantem, respōdit: Estis vos tam stultus, quōd putatis me vidisse? Ego minui sanguinem, nec licuit mihi dictis Missis morari in oratorio. Tūc interrogatus à me, quomodo mihi gratiam eandem obtinuisset, respōdit penè sicut suprā dicta mulier, Dominum, inquit, primò durum inueni, sed illi: Ecce Domine non dimittam te, nisi facias quod rogo: his verbis placatus, exaudiuit me. **APOLLONIVS**: Miror bonitatē Dei, quōd cogi potest & vult à seruis suis & ancillis, quomodo pater dulcissimus cogi solet à filijs & filiabus delicatissimè ab eo nutritis. **CÆSARIVS**: Qui eum perfectè diligunt, nullā ab ipso in orationibus suis patiuntur repullam, si tamen saluti contraria non fuerint quę petūtur. **APOLLONIVS**: Si Dominus confert alicui lacrymas, vel alia bona signa contritionis, & vult illa ab alijs videri, est ne ei periculosum? **CÆSARIVS**: Secundum intentionē orantis, pendet solutio huius quæstionis: si ei placet, vt alij lacrymas eius videant, quatenus per eas ædificentur, ipse tamen humilitatem in corde custodiat, meretur: sin autem, demeretur.

CAPVT XXIII.

Monachus quidam magnæ opinionis retulit mihi, quando nouitius fui, de quodam monacho, q̄ die quadam, cū iaceret in oratione ante quoddam altare, & Dominus ei tantā contulisset gratiam lacrymarum, vt etiam irrigaret terrā, ex immisione diaboli, vt postea patuit, cordi eius suborta est inanis gloria, ita vt diceret intra se: Vtinā aliquis videret modò gratiā istā. Mox is, qui immisit, adfuit, & lacrymas eius stans à latere diligentissimè respexit: trāsfigurauerat enim se in specie nigri monachi. Leuās oculos monachus, tam ex horrore mentis, quā nigredine vestis, dæmonem, totius superbiæ auctore, esse deprehendit; & quem per vitium inanis glorię inuitauerat, per virtutem & signum crucis fugauit. Ob huiusmodi pericula iubentur à Domino oraturi intrare cubiculum, & claudere ostium super se, hoc

est, vitare laudem humanam. APOLLONIVS: Si noſt
adhuc aliqua de cōtritione exempla, mihi vt edifferas
obſecro. CAESARIVS: Cogitanti mihi de contritione,
alia atque alia occurrūt exempla, in quibus Chriſtus,
totius virtutis auctor, glorificetur, & pœnitens omnis
conſoletur.

CAPVT XXIIII.

*De cōtri-
tionis vir-
tate.*

IN ciuitate quadam Angliæ, puella quædam habi-
tauit, Iudæi cuiusdam filia, & ſecundum genus ſuū
ſatis ſpecioſus: hanc iuuenis quidam clericus, Epi-
ſcopi eiufdem ciuitatis cognatus, & eccleſiæ maioris
canonicus, vt vidit, concupiuit, & verbis amatorijs ad
conſenſum ſuæ libidinis cum multo labore inclina-
uit. Ad cuius amplexus dum aspiraret, & nimis incen-
dijs æſtuans, eam quotidie ad commixtionem ſolici-
taret, reſpondit illa: Patri meo multum ſum dilecta,
qui in tantum cuſtodit me, vt neque ego ad te, neque
tu poſſis venire ad me, niſi in nocte ſextæ feriæ, quæ
Paſcha veſtrum præcedit; tunc enim Iudæi laborare
dicuntur quadam infirmitate, quæ fluxus ſanguinis
dicitur, circa quam occupati, alijs tunc minùs inten-
dere poſſunt. Iuuenis hæc audiēs, & ob amoris nimie-
tatem penè ratione carens, oblitus Chriſtianæ reli-
gionis, immemor Dominicæ Paſſionis, nocte eadem
ad virginem venit, & vſque ad matutinum cum illa
dormiuit. Iudæus verò pater puellæ ante lucem cum
lumine cubiculum intrans, venit ad lectum filiæ, vo-
lens videre quomodo iaceret, vel ſi fortè operiri ne-
ceſſe haberet, vidensque ad latus eius iam dictum iu-
uenem cubantem, expauit & infremuit, vtrumque oc-
cidere cogitans: cognoscens tamen quòd eſſet cogna-
tus Epiſcopi, timore illius, manum cohibuit, & cum
multa ira exclamauit: Quid facis hic ò male Chriſtia-
ne? vbi eſt fides tua? vbi eſt religio tua? Traditus es iu-
ſto Dei iudicio in manus meas, ſi non timerem Do-
minum meum Epiſcopum, modò occiderem te. Ille
timens, & veniam poſtulans, cum maxima confuſio-
ne eiectus eſt. Die eadem, cum Epiſcopus ſolenne offi-
cium ad nonam eſſet celebraturus, inuenis idem, vt
pote

pote hebdomadarius, epistolam lecturus timuit cum
 tam immunda conscientia ad sacrum ministerium
 accedere, & timuit propter notam alteri vicem die
 tali committere, timuit tam turpe peccatum tam re-
 center per confessionē alicui aperire: & cū victus eru-
 bescentia sacris vestibus indutus corā Episcopo staret
 in loco suo, supradictus Iudæus, multitudine Iudæorū
 stipatus, cum magno strepitu intrauit ecclesiam, Epi-
 scopo de cognato suo facere volens querimoniam.
 Quem vt iuuenis vidit, & bene intelligeret ad quid
 venisset, cœpit timere, pallere, tremere, & dicere: Do-
 mine Deus libera me in hac hora, & ego tibi promit-
 to, quòd de cætero te non offendam, imò de hoc pec-
 cato tibi satisfaciam. Creator piissimus, qui odit cul-
 pam, & diligit naturam, mox vt hominem contritum
 vidit, confusionem, quam timuit, in caput infidelium
 conuertit. Mirante Episcopo quid quærerent Iudæi
 in ecclesia, maximè tali die, quando Christiani repræ-
 sentant Domini sui passionem, annuit vt starent; illis
 ampliùs se eius præsentia ingerentibus, statim vt ora
 ad clerici accusationem aperuerunt, priuati suis voci-
 bus, omnes obmutuerunt. Videns Episcopus ora Iu-
 dæorum contra se hiantia, & nulla verba ex eis reso-
 nantia, putās quia ad hoc venissent, vt diuinis myste-
 rijs illuderent, cum indignatione omnes de atrio Ec-
 clesiæ expelli præcepit. Clericus verò diuinam in se
 expertus clementiam, statim completo officio, acces-
 sit ad Pontificem, confessus est culpam, suscepit pœ-
 nitentiam: Episcopus Dei misericordiam admirans &
 glorificans, tum pro magnitudine miraculi, tum pro
 pœnitentia cognati, eidem suasit ac persuasit, vt puel-
 lam à se defloratam, per baptismi gratiam renouatā,
 legitimè duceret, malens illum, sicut vir pius & iustus,
 ecclesiasticis carere beneficijs, quàm illam multis ex-
 positam periculis in paternis manere delictis. Cleri-
 cus non ingratus diuinis beneficijs, satisfacere cupiēs
 Deo pro peccato commisso, conuersus est postea in
 ordine nostro, similiter & eius instinctu puella. Hæc
 mihi sapius recitauit quidam religiosus Abbas or-

dinis nostri. Ecce vides, quantum boni operata sit in hoc homine contritio, lapsus erexit, Iudæos elingues fecit, puellam infidelem ad fidem prouexit. APOLLON. Bene video, admiror, & gaudeo, Dei que bonitatem circa nos in multis considero. CÆSARIUS: Quia sermo est de Iudæis, vis adhuc aliam audire historiam, huic ex parte similem, ad honorē fidei nostræ atque Christianorum, cōfusionemque Iudæorum. APOLLONIVS: Anima mea fitit talia audire.

CAPVT. XXV.

CÆSARIUS.

*De Iudæis
historia
alia.*

IN ciuitate, vt opinor, Wormatia, Iudæus quidam manebat, filiam habens formosam: hanc iuuenis quidam clericus, in vicinio habitans, adamauit, deuirginauit, & impregnauit: erant enim domus illorum satis contiguæ, & poterat idem clericus, sine nota, frequentius intrare, & pro libitu loqui cum virgine. Illa intelligens se concepisse, dixit iuueni, cōcepti, quid faciam? si cognouerit pater meus, interficiet me. Respondit clericus: Noli timere, bene liberabo te: si dixerit tibi pater tuus, vel mater, quid est filia, venter tuus intumescit, videris nobis concepisse, respōdebis: Si concepisti, nescio, hoc scio quia virgo sum, & nōdum virum cognoui; ego bene agam cum illis vt credāt tibi. Ille diligentissimè cogitās qualiter liberaret puellam, huiusmodi trupham inuenit. Tollens arundinē, in silentio noctis, ad fenestram camerae, iuxta quam illos dormire nouerat, accessit, & verba huiusmodi per immissam fistulam sibilauit; O iusti & Deo dilecti, proprijs nominibus eos exprimens, gaudete, ecce filia vestra virgo concepit filium, & ipse erit liberator populi vestri Israël: statimque paululum retraxit arundinē. Ad hanc vocem Iudæus expergefactus, excitauit uxorem suā, dicens ei: Nunquid non audisti, quid nobis locuta sit vox cœlica? Respondit mulier: Non. Et ille; Oremus, vt & tu audire merearis. Orantibus eis, clericus ad fenestram stans, & diligenter quid loquerentur auscultans, post morulam, eadem verba, quæ supra, repetiuit atque adiecit: Magnū debetis filiæ vestræ honorem

honorem exhibere, magnam curam adhibere, & cum multa diligētia seruare puerum, de eius virgineo corpore nasciturum, ipse enim est Messias, quem expectatis. Illi exultantes, & post repetitionem facti certiores, vix diem expectare potuerunt: puellam verò considerantes intumescēte aliquantulum vtero concepisse, dixerūt ad illā; Dic nobis filia, de quo cōcēperis? quibus illa, sicut edocta fuerat, respondit: Et vix præ gaudio sese capientes, non potuerunt se continere, quin familiaribus suis dicerent, quid ab Angelo audierint. Illi alijs recitantes, fama dilatante, diuulgatum est per ciuitates & castra, quia talis virgo Messiam parturiret. Instante tempore pariendi, multi ad domū puellæ confluxerunt Iudæi, cupientes noua natiuitate, diu desiderata, letificari: sed iustus Deus vanā spem iniquorum cōuertit in fabulam, gaudium in tristitiā, expectationem in confusionē. Et meritò; quorum patres olim cū Herode de natiuitate salutifera filij Dei turbati sunt, decuit vt istis tēporibus tali illuderentur fantasmate. Quid plura? Adfuit hora vt pareret misera, & ecce secundum consuetudinem mulierum, dolor, gemitus, & clamor: tandem enixa est infantem, non tamen Messiam, sed filiam. Quo cognito, valde confusi & turbati sunt Iudæi: ex quibus vnus, cum multa indignatione paruulum pede apprehendens, allisit ad parietem. **APOLLONIVS:** Quid post hæc actum est de puella? **CÆSARIVS:** Pater eius confusionem suam grauiter ferens, afflixit eam, & cum tormentis extorsit ab illa cōfessionem totius dolij. **APOLLONIVS:** Miserabile fuit, quòd virgo infidelis, ab homine fideli seducta ac corrupta, non est ad baptismi gratiam, vt supradicta puella, perducta. **CÆSARIVS:** Fortè clericus hoc efficere non potuit, vel potiùs non curauit, magis gaudens de Iudæorum confusione, quā de puellæ illuminatione. Si, vt dicis, miserabile est nō baptizatam non illuminari per baptismū, multo miserabilius est, quòd hodie ab Episcopo compellitur baptizata redire ad iudaismum. **APOLLONIVS:** Casum istum audire desidero.

NVPER cuiusdam Iudæi Louaniensis filia, tali ordine conuersa est ad fidem: Clericus quidam Reynerus nomine, capellanus Ducis Louanij, solitus erat intrare domum Iudæi eiusdem ciuitatis, & disputare cum eo de fide Christiana. Habebat autem filiam paruulam, quæ valde diligenter intendebat disputationi, secundum capacitatem intellectus sui ponderans tam verba clerici opponentis, quam verba Iudæi respondentis: sicque sensim, per diuinam dispositionem, imbuebatur ad fidem catholicam. Suasa etiam a clerico, secretè tamen, contrita est in tantum, vt diceret se velle baptizari: adhibita est ei mulier, quæ sine nota puellam de domo patris educeret, quam clericus iam dictus baptizari fecit, eamque in monasterio ordinis Cisterciensis, quod Parcus dicitur, locauit. Cognita conuersione, pater infidelis doluit, multam pecuniam offerens Duci, quatenus sibi restitueret filiam, quam furtim conquerebatur fuisse sublatam. Dux verò cum vellet patri restituere filiam, Iudæo scilicet Christianam, restitit ei Reynerus clericus, dicens: Domine si hoc scelus commiseritis contra Deum & spòsam eius, nunquam saluabitur anima vestra: restitit ei & dominus Walterus Abbas Vilariensis. Videns Iudæus se frustratum spe, quam habuit erga Ducem; corruptisse dicitur dominum Hugonem Episcopum Leodiensem, qui Iudæo in tantum fauebat; vt conuentui sanctimonialium de Parco literis suis mandaret, quatenus illi filiam restituerent. Veniente verò Iudæo ad iam fatum cœnobium cum amicis & cognatis suis, virgo intro constituta, cum de illorum aduentu prorsus nil sciret, sentire cœpit fœtorem magnum, ita vt palam diceret: Nescio vnde sit, fœtor iudaicus me grauat. Interim Iudæis pulsantibus ad fenestram, cum puellæ diceret Abbatissa, vt puto; Filia Catharina, sic enim vocata fuit in baptismo, parentes tui volunt te videre; respondit illa: & non acquieuit exire. Anno præterito accusatus fuit idem Episcopus Leodiensis,

pro

pro eadem causa, coram domino Engelberto Archiepiscopo Colonię in synodo eius, & p̄ceptum fuit ei, ne de cetero molestaret supradictum cœnobium pro puella baptizata. Tunc quidem subticuit, sed nō obediuit. Postea verò literis suis puellam citauit Leodiū, sub pœna excommunicationis, patri suo resp̄suram super obiectis: venit Catharina, sub bona tamen custodia. Allegatum est pro Iudæo, quòd infra annos rapta fuisset, & violenter baptizata: & dixerunt quidam ipsi puellæ: Catharina dictum est nobis, quòd libèter redires ad patrem tuum, si permittereris. Respondit puella: Quis hoc dicit? Responderunt illi: Pater tuus. Tunc illa clara voce tale protulit verbum; Pater meus rectè mentitus est per mediam barbam suam. Cùm adhuc instaret aduocatus Iudæi, commotus dominus Walterus Abbas Vilariensis, ait illi: Magister, vos loquimini contra Deum, & contra honorem vestrum: sciatis pro certo, si adhuc vnum verbum locutus fueritis contra puellam, ego laborabo apud Dominum Papam, vt perpetuum vobis in omnibus causis imponat silentium. Tunc ille timens, secretè respondit Abbati: Domine Abbas, quid nocet vobis, si potero pecuniam extorquere à Iudæo? ego nihil loquor, quod obesse poterit puellæ. Qui mox vt salarium suum accepit, dixit Iudæo: Non audeo de cetero loqui de hac causa. Anno præterito, quando dominus Guuido Abbas Clareuallis, visitauit in Episcopatu Leodiensi, eundem Episcopum cōuenit, monuit & rogauit, quatenus intuitu Dei & honoris sui cessaret à vexatione puellæ iam Christo dicatæ, cui Episcopus respondit: Bone Domine Abbas, quid ad vos de causa ista? resp̄dit Abbas: Bene ad me duplici de causa; Primò, quia homo Christianus sum; secundariò, quia domus illa, in qua degit, de linea Clareuallis est; & adjecit: Puellam & causam eius sub protectione domini Papæ cōstituo, & super literas, contra illam à vobis datas, appello. Tempore capituli generalis, literas à Domino Papa contra Episcopum impetratas, per Abbatem nostrum misit Priori de Parco, vt si fortè Episcopus

adhuc conuentum vexare propter puellam attētare, eisdem litteris defenderet. APOLLONIUS: Sicut paulo antē in Episcopi Anglię edificatus sum misericordia, ita in huius Episcopi scandalizatus sum auaritia. CAESARIUS: Defensores eius dicunt, eum non esse pertinacem in hoc negotio amore pecunię, sed zelo iustitię; quibus minimē creditur, quia si ageretur stimulis iustitię, nequaquam cogeret puellam baptizatam, virginem Christo consignatā, & religione Christiana, etiam supra ætatem, feruentem, ad Iudaicam redire perfidiam. APOLLONIUS: Hoc & mihi videtur. CAESARIUS: Occurrit mihi huic exēplo aliud ex parte simile, de quodam milite seculari, ita vt ipso suo facto sapedito pontifici exprobrare videatur sententia illa prophetica: Erubescē Sidon, ait mare.

Isai. 23.

CAPVT XXVII.

IN villa nobis vicina, quę Linze dicitur, infra hoc triennium, quādam puella Iudęi cuiusdam filia, baptismi desiderio diuinitus accensa, ad quādam femineam eiusdem villę venit, & quia baptizari vellet, satis simpliciter intimauit: cui suafum est a muliere, vt Conradum militem adiret, voluntatemq; suam exponeret: quod cum fecisset, ille gauisus valde, pollicitus est, quia ei consilio, auxilio, vel temporali subsidio nullatenus deesset. Die quando baptizanda erat, dixit ad militem: Domine, procurate ne videat me pater meus infra hoc triduum; quia si ab eo visa fuero, tãta scit q̄ iterum oportebit me redire ad Iudaismum. Positi sunt, milite procurante, circa cœmiteriũ homines armati, qui Iudæum vetarent intrare, vt puella securē posset introire siue exire, sine illius contemplatione. Procurante Deo, baptizata est virgo, & vocata Elizabeth. Paucis diebus elapsis post baptismũ occurrit ei mater infidelis, & ait: Bona filia, reuertere ad Iudaismũ; Respondit illa: Non possum, quia Christiana sum effecta. Tunc mater: Ego bene tibi auferam baptismũ. Volens puella probare quid mater dicere vellet, respondit: Quomodo hoc faceres? Ego, inquit Iudæa, tribus vicibus te sursũ trahā per foramē latrinę, sicq; remane-

remanebit ibi virtus baptismi tui. Quod verbū puella audiens, & execrans, contra matrem spuit, fugiens ab illa: Prædictus miles, cū sit ætate iuuenis, nec tamen multum diues, virginem loco filiaē nutrit, volēs illam tradere viro, vel in aliquo locare monasterio. APOLLONIVS: Quid dicturus est Episcopus Leodiensis in die iudicij, cū viderit hunc militem de virginis huius cōuersione gloriari? CÆSARIVS: Non est nostrum Episcopos iudicare, cū sæpe à multis multum, sine causa etiam quandoque iudicentur.

CAPVT XXVIII.

CLERICVS quidam Parisijs ante paucos annos *Episcopo* verbum terribile contra Episcopos locutus est, *rumonus* dicens: Omnia credere possum, sed vix credere *& peri-* possum, quòd vnquam aliquis Episcopus Alemaniae *culum.* possit saluari. APOLLONIVS: Quare magis iudicauit Episcopos Alemaniae, quā Episcopos Galliaē, Angliae, Logobardiaē, vel Tusciae? CÆSARIVS: Quia penè omnes Episcopi Alemaniae vtrumque habent gladium, spiritualem videlicet & materiale; & quia de sanguine iudicant, & bella exercent, magis eos sollicitos esse oportet de stipēdijs militum, quā de salute animarum sibi commissarum. Inuenimus tamen ex ipsis Episcopis Coloniensibus, qui pontifices simul fuerūt & duces, aliquos fuisse sanctos, beatum videlicet Brunonem, sanctum Heribertum, & sanctum Annonem. Occasione verbi iam dicti clerici, recordor & alterius cuiusdam verbi, adhuc terribilius, à quodam defuncto, contra Episcopos prolati.

CAPVT XXIX.

IN Claraualle nostris temporibus monachus quidam in Episcopum electus est, quem cū electores requirerent, & ille onus suscipere renueret, imperium Abbatis eius vel Episcopi accessit, sed imperantibus non acquieuit: & cessatum est ab eo, atque non multo post defunctus; qui cuidam sibi familiari manifestè apparēs post mortē, requisitus de statu suo, & si aliquid timeret de illa inobediētia, respōdit: Nō, & adiecit: Si obediens fuissē, & Episcopatum illum susce-

92. DE CONTRITIONE

suscepissem, damnatus essem æternaliter: subiunxit, que verbum valde terribile: Ad hoc, inquit, iam devenit status ecclesie, ut non sit digna regi, nisi à reprobis Episcopis. APOLLONIUS: Sanctum Wilhelmum Bituricensem Episcopum, qui ante paucos annos defunctus est, esse de numero electorum, crebra eius testantur miracula. CAESARIUS: Puto illum verbum tam horribile contra Episcopos proferendo, respexisse ad multitudinem malorum, & ad raritatem bonorum, & quod eandem raritatem exigit malitia subditorum, sicut testatur sacra scriptura, dicens: Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. APOLLONIUS: Relinquatur ergo horum oratio, quia ea quæ residua sunt de contritione, audire desidero. CAESARIUS: Quod dictum est de puellis baptizatis, & de Episcopis, ad contritionem pertinet, quia in adultis sine cõtritione nihil operatur baptismus, & Episcoporum est, mederi contritis corde, confessiones illorum recipiendo, & pœnitentiam injungendo; unde quia pauci nostri temporis Episcopi in tali physica student, & practicam eius minus exercēt, iuste aliquando à subiectis & infirmis iudicantur.

Iob 34.

*Latius
sumit cõ-
tritionē,
ut etiam
cõprehē-
dat attri-
tionem.*

CAPVT XXX.

TEMPORE Frederici Imperatoris, aui huius Frederici, qui regnat, sedente Christiano Episcopo Maguntia, iuxta quendam Episcopum Longobardia, requisitus est ab illo, si nosset omnes Episcopij sui homines. Subridente Episcopo, ac respondente: Puto Episcopatum meum non minorem esse tota Longobardia; expavit bonus ac sollicitus Episcopus ille considerans periculum eius in reddenda ratione. APOLLONIUS: Et meritò, quomodo ergo vnus homo tot animas regere posset sine periculo? CAESARIUS: Visio quædam satis terribilis memoriæ occurrit, quæ & supradictis respondet, & nostris temporibus videtur esse impleta, cuius tenor talis est.

CAPVT

FRATER Simon, cū esset in oratione ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, audiuit vocē dicentem sibi: Mone pastorem tuum superiorem, & dic ei: Oues tuæ fundent sanguinem. Et præcipe ei ne semet, & eas interficiat veneno; nā & posuit cor suum in ventres luporum latè hiantium. Membra mea incipient commoueri à crudeli bestia, quæ homo facta est. Exi, & clama vndique magnam Dei omnipotentis offensam, & dic: Nisi conuertamini, & emendemini, occidemini, & in ignem æternum mittemini: inimici mei vindicabunt iniurias meas. Post hæc apparuerunt oves quinque pinguiissimæ, ac deinde boues tres macilentæ: de quibus cū quæreret quid significarent, responsum est: Quinque oves, anni sunt quinque magnæ abundantiæ, & boues tres, anni famis validæ. Et iterum: Falsi Romani excitabunt crudeles rumores, & iniquo consilio suo diuident potestatem Romanam. Et iterum: Ierusalem capietur, & destruetur, & inimici mei vindicabunt iram meam, quia polluerunt vias meas, in quibus ego ipse ambulauī: fame maxima arctabuntur; cœli & terra tremēt, sed homo non vult tremere à crudeli bestia. Postea sol conuertetur in tenebras, deinde veniet dies habens longitudinem dierum duorum. Post obumbrationem autem solis scietur, quod crudelis bestia ostentabitur decem tribubus, quæ clausæ sunt: vnusquisque felix, scilicet meorum membrorum, sanguinem fundet. Idcirco vnusquisque felix præparet se, ita vt rectè viuat in hac breui vita. Post hæc frater Simon vidit dæmonem loricaum & galeatum, habentem squamas tanquā piscis, qui vocatur carpo; pupillæ oculorum eius retræ & ardentes, tanquam facula, quæ à vento agitur; de ore & naribus eius procedebat flamma sulphurea; dentes eius partim albi, partim sulphurei. Post hæc facta est vox: Post contenebrationem solis suscitabit crudelis bestia arte mala quosdam Iudæos tanquam à mortuis, qui tamen non erunt Iudæi, sed falsi nuntij, dicentes se a mortuis resurrexisse, veris Iudæis
spem

*Romula-
tio & pro-
phetia Si-
monis anno
uacue.*

spem vanam promittentes, & in infidelitate sua, & in errore Iudæos fouentes, & multos decipientes. Et adiecit: O colonia Agrippina, deplora calamitates tuas, quæ venient tibi, quoniam non solum ex culpa solius Episcopi, sed etiam ex communi peccato, venient mala supradicta: veruntamen ipse Episcopus plurimum debet dolere, quoniam ipse omnibus alijs est prælatus. Hanc visionem conuentus noster missus super mon-

Anno Domini 1187
Frophe- tie inter- pretatio.
tem Stromberg, ibidem reperit. Eodem anno capta est Hierusalē & terra sancta, quod in eadem visione fuerat prædictum. APOLLON. Interpretationē huius visionis nosse desidero. Cæs. Partim mihi tractare videtur de his, quæ nostris temporibus contigerunt in Episcopatu Coloniensi, partim de aduentu Antichristi.

Quod autē facta sit hæc reuelatio in Episcopatu Coloniensi, & ad eiusdem diocesis Episcopum, ex sine eius colligo; sed quis fuerit idem Simō, penitus ignoro. Pastorem hunc superiorem, Adolphum Episcopum intelligo, qui post mortem Henrici Imperatoris quasi venale Imperium habens, veneno auaritiæ seipsum infecit, plurimosque interfecit; posuit enim cor suum, id est consilium suum, in ventres luporum, ad thesauros Richardi regis Angliæ, latè hiantium, quorum consilio Ottonem Saxonem, filium sororis eius, in Regem Romanorum elegit. Ex tunc crudelis illa bestia, scilicet auaritia, facta est homo, id est, hominibus ita sociabilis & chara, vt eius zelo Christianæ potestates, à iustitia & fide motæ, negligèrent iuramēta, periuria paruipēdentes. Missus est eodem tempore Cardinalis Coloniā, qui Ottonis electionem confirmaret, principēq; à iuramento, quod Frederico, qui nūc regnat, fecerant, absolueret; q̄ magis, vt rei exitus probauit, Imperij fuit diuisio, quā cōfirmatio. Ab illo tempore prouincię incēdijs vastatur, & ecclesię depredatur, sanguis multus effunditur, Adolphus deponitur, Colonia obsidetur. Tūc impleta est extrema pars huius visionis; O Colonia deplora calamitates tuas, &c. In principio episcopatus eiusdem Adolphi, cum præcessissent anni magnæ abundantia, tres fuerunt anni tāta ste-

ta sterilitatis, vt in primo anno modius filiginis venderetur marca argenti. Reliqua huius visionis nimis sunt obscura, nec patet meo intellectui. APOLLONIVS: Tempore diuisionis Romani Imperij, Dominus Innocentius Papa a multis iudicabatur, ita vt eum diceret eiusdem schismatis auctorem, primo patrem Ottonis nimis fouendo, postea eundem persequendo. CAESARIVS: Propter hoc, cum idem beatae memoriae Innocentius die quadam sermonem Romae aedificatorium faceret in populo, Ioanes Capotius, qui Ottoni fauebat, eius sermonem interrupit, dicens: Os tuum os Dei est, sed opera tua opera sunt diaboli. APOLLONIVS: Peto vt nunc reuertaris ad contritionem, a qua, occasione quondam verborum, satis digressum est. CAESARIVS: Tanta est virtus contritionis, vt nullum ei obstare possit peccatum, non periuria, non homicidia, non furta, nec usurae quidem.

CAPVT XXXII.

REVOLVIT mihi senex quidam sacerdos & monachus nigri ordinis, natione Saxo, rem memoria dignissimam de quodam usurio, nec constat mihi si scripta sit. Dixit quendam fuisse usurarium diuitem nimis, qui diuersarum ecclesiarum thesauros loto pignoris tenebat, cuius cum esset inexplibilis auidia, percussus est peremptoria infirmitate. Tunc primum in se reuersus, licet seruo, considerare coepit pondus usurae, tormenta gehennae, difficultatem poenitentiae: & vocans ad se quendam nigri ordinis Abbatem sibi familiare, dixit ei: Domine, grauer infirmor, non possum aliquid de rebus meis ordinare, neque usuras acceptas restituere; si volueritis de anima mea Deo reddere rationem, peccatorum meorum mihi promittere absolutionem, omnia bona mea, tam mobilia quam immobilia, potestati vestrae subiciam, ita vt de illis quod visum vobis fuerit faciatis. Cernens Abbas hominem contritum, & vere poenitentem, respondit: Ego deliberabo, festinansque ad Episcopum, verba usurarii ei exposuit, & quid consuleret inquisiuit: respondit Episcopus: Bonum mihi videtur, vt pro anima eius spondeas, & sub-

*Usurario
rum con-
uersiones*

& substantiam suscipias, ita duntaxat, ut ecclesie mee thesaurum mihi restituas. Mox Abbas ad ægrum rediens ait: Ego deliberaui ut bona tua suscipiam, & pro peccatis tuis Deo spondeam; respondit infirmus: Nunc consilium meum est, ut allatis curribus, omnia mea prius efferas, & menouissimè tollens, nullum patieris impedimentum in efferendo: habebat enim duas archas plenas auri & argenti, pignora etiam plurima in vasis, in libris, variisque ornamentis, frumentum, vinum, supellectilem multam, pecoraque infinita. Tunc Abbas prius omnibus præmissis, nouissimè in gestatorio ponens infirmum, properauit ad monasterium: sed mox ut ille monasterium intrauit, spiritum exhalauit. Abbas verò, non immemor sponsonis, in quantum potuit, vsuras restituit, plurimas pro illius anima largiens eleemosynas, residuum in vsus fratrum conuertit. Positum est corpus in oratorio, choris psallentium circa illud ordinatis: in ipsa nocte, cum fratres attentius psallerent, quatuor terribiles spiritus apparentes, feretrum à parte sinistra circumstabant, quibus visis, territi fratres, omnes, excepto vno seniore, fugerunt. Et ecce totidem Angeli sancti contra quatuor demones à parte dextra se ordinabant, moxque is, qui primus inter demones videbatur, in illud Dauidicum erupit: Dixit insipiens, ut delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius: hoc in isto homine impletum est. Alter dixit: Quoniam dolosè egit in conspectu eius, ut inueniatur iniquitas eius ad odium. Cui tertius subiunxit: Verba oris eius iniquitas & dolus; noluit intelligere ut bene ageret. Quartus dixit: Iniquitatem meditatus est in cubili suo; astitit omni viæ malæ, malitiam autem non odiuit. Tunc simul omnes dixerunt: Si Deus iustus, & verba eius vera, homo iste noster est, quia omnium horum reus est. Responderunt sancti Angeli; Si contra eum carmen Dauidicum profertis, procedite. Dixerunt demones: Ista nobis sufficiunt ad eius damnationem. Ad quod Angeli responderunt; Ex quo vos tacetis, nos incepti psalmi residua proferemus. Ait itaque primus:

Psalm. 53.

mts: Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua
 vsque ad nubes. Cui secundus adjecit: Iustitia tua sicut
 montes Dei, iudicia tua abyssus multa. Tertius verò:
 Homines & iumenta saluabis Domine, quæadmodum
 multiplicasti misericordiam tuam Deus. Cùmque quartus
 subiunxisset: Filij autem hominum in tegmine
 alarum tuarum sperabunt; simul in hanc vocem eru-
 perunt: Quia Deus iustus est, & scriptura solui non
 potest, filius hic hominis noster est, ad Dominum con-
 fugit, ad Dominum ibit, quia sub tegmine alarum il-
 lius sperauit. Inebriabitur ab vbertate domus eius, qui
 se lacrymis contritionis inebriauit, & torrente volu-
 ptatis suæ potabit eum: quoniã apud ipsum est fons
 vitæ, & in lumine eius videbit lumen. Ad hanc vocem
 dæmonibus confusis, & obmutescentibus, cœlestes
 nuntij animam contriti peccatoris tollentes, illis so-
 ciauerunt, de quibus Saluator in Euãgelio dicit: Gau-
 dium est in cœlo angelis Dei super vno peccatore peni-
 tentiam agente. APOLLONIVS: Quid amplius profuit
 vsurario, eleemosynæ an contritio? CÆSARIVS: Hoc
 securè dico, quia si contritio defuisset, modicum illi
 eleemosyna profuisset. Vis audire quantum Deus ac-
 ceptet eleemosynas vsurarij? APOLLONIVS: Volo, &
 desidero.

Luce 15

CAPVT XXXIII.

CÆSARIVS.

MUltorum ore celebratur adhuc Colonię fa-
 ctum cuiusdam vsurarij, in ecclesia S. Ge-
 reonis martyris sepulti, qui cùm esset diues
 & avarus, tandem diuina misericordia compunctus, sa-
 cerdotem adiit, confessionem fecit, & vt Deum pro pec-
 catis suis placaret, pollicitus est quia omnia sua pro
 illius nomine pauperibus erogaret; cui sacerdos re-
 spondit: Incide de panibus tuis eleemosynas, ita vt ci-
 stam ex eis impleas, claudesque illam; qui cùm die al-
 tera eandem arcam aperuisset, quot ibi posuerat eleë-
 mosynas, tot in ea reperit bufones; cui cùm sacerdos
 diceret: Vides nunc quãtũ Deo placeat eleemosynæ de
 vsura? territus ille respõdit: Domine quid faciã? Si vis,
 & inquit,

inquit, saluus fieri; hac nocte inter vermes istos nudus iaceas. Mira cōtritio: Ille, licet tale stratum nimis abhorreret, vermibus tamen morituris immortales proponens, tum timore gehennæ, tum amore cœlestis patriæ nudus se super vermes iactauit: Sacerdos verò arcā ipsam adiit, clausit, & abiit; quā die postera cūm aperuisset, nihil præter ossa hominis ibidem inuenit, quæ in porticu prædicti martyris sepulta, dicuntur tāta esse virtutis, vt vsque hodie, nullus bufo terminos eiusdem viuus possit intrare. APOLLONIVS: Si eleëmofynæ vsurariorum vertuntur in bufones, reliqua eorū substātia quales ex se gignet vermes? CÆSARIVS: Vermes infernales, vermes immortales; de quibus per Isaiam in persona talium dicitur: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur; & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni. Subtus eos sterneretur tinea, & corpora eorum comedent immortales vermes gehennæ, animas semper rodet vermis conscientiæ. APOLLONIVS: Potuitne ergo Abbas ille, de quo superius dictum est, ex pecunijs vsurarij fructuosas pro anima eius facere eleëmofynas? CÆSARIVS: Prius, sicut me memini dixisse, vsuras pro possibilitate restituit, de reliquo eleëmofynas fecit, hoc in isto factum non est: quod autem hoc liceat, ex hoc quod sequitur exemplo docebitur.

CAPVT XXXIII.

Temporibus Philippi regis Francorum, qui hodie regnat, erat in ciuitate Parisiensi vsurarius quidam ditissimus, Theobaldus nomine: hic cūm haberet possessiones plurimas, infinitasq; pecunias ex vsuris congregatas, diuinitus compunctus, ad magistrum Mauritium eiusdem ciuitatis Episcopum venit, eiusque consilio se commisit. Ille verò cūm in ædificatione ecclesiæ beatæ Dei genitricis Mariæ nimis ferueret, cōsultuit ei, quatenus pecunias suas ad structuram inchoati operis contraderet, qui huiusmodi consilio aliquātulum sibi suspecto adiit magistrū Petrum Cantorem, verba Episcopi ei insinuans; cui ille respondit: Nō dedit tibi bonum consiliū hac vice, sed vade,

vade, & fac clamari per ciuitatem sub voce præconis, quia paratus sis restituere omnibus, à quibus aliquid supra sortem accepisti. Factūq; est ita. Deinde rediens ad magistrum, ait: Omnibus ad me venientibus, teste conscientia, omnia restitui ablata, & adhuc supersunt plurima. Tunc ille: Modò, inquit, poteris eleēmosynam dare securè. Retulit mihi dominus Daniel Abbas Sconauia, quòd ad consilium eiusdem Cantoris, per plateas ciuitatis nudus in suis femoralibus incesserit, seruo cum virga se impellente, ac dicente: Ecce iste est ille, què pro suis pecuniis principatus honorabat, qui filios nobilium obsides tenebat. APOLLONIVS: Ex his duobus vsurarijs plenius agnosco virtutem cōtritionis, quia vt considero, de cuius corde fons eius scaturit, nullus labor, nullus horror, nullus pudor, venas illius obstruere valebit. CAESARIVS: Verum dicis, quia contritio, quæ timore parua pœnitentiæ exsiccat, fontē non habet vnde fluat. APOLLONIVS: Videtur mihi vsura multū esse defectiuæ naturæ, quia rarò ad tertiam siue quartam illam durare videmus generationem. CAESARIVS: Nō solū defectiuæ, sed & cōsumptiuæ naturæ est, quia, vt dicis, in se celerius deficit, & nōnunquā sibi admixta siue cōiuncta cōsumit. APOLLONIVS: Da exēplum. CAESARIVS: Hæc quæ dicturus sum, à quibusdam Abbatibus ordinis nostri audiui, sed nomen non retinui loci, in quo contigit.

CAPVT XXXV.

Vsurarius quidam, cuidam ordinis nostri Cellerario, quādam pecuniæ suæ summam commisit reseruandā; quam ille signatam in locoturo iuxta pecuniam monasterij reposuit. Postea cū vsurarius depositum repeteret, Cellerarius arcam referans, neque illam neque suam inuenit: qui cū vidisset arcæ seras intactas, & signacula salua sacculorum, ita vt nulla esset de furto suspicio, cognouit, quòd pecunia vsurarij deuorasset pecuniam monasterij. Ex quo colligitur, quòd per eleēmosynā vsuræ, monasterij substantia non augeatur, sed deficiat. APOLLONIVS: Magna sunt, quæ dicta sunt de cōtritione, sed quæro,

si is qui oculos non habet, contritionem habere possit, cum siue oculis flere non possit. CÆSARIUS: Contritio non est in lacrymis, sed in motu cordis, cuius signa lacrymę sunt oculorum, cum & cor lacrymas suas habeat.

CAPVT XXXVI.

*Nobilis
excæcati
contritio*

DVX Henricus Saxo, pater Ottonis Imperatoris, tēpore quodā virum quendam nobilem pro suo scelere exoculauit: Deus verò ex sua misericordia, excœcationis pœnam viro conuertens in medicinam, tantam cordi eius contulit contritionem, vt iugiter peccata commissa defleret, & pro desiderio patrię cœlestis semper suspiraret. Non recedebat de ecclesia beatę Dei genitricis Marię in Hildeshem, orationibus & ieiunijs vacans. Casu contigit, vt stultus quidam verbum stultum, eo audiente, proferret, dicens: Qui hęc oculos non habet, nec in futuro oculos habebit, quibus Deum videat: de quo verbo turbatus nimis, dum quotidie gerneret, nec verborum consolationem reciperet, a multis culpatus, respondit: Nisi mihi ex scripturarum auctoritate probeatur, cōsolari nō potero. Quod ei facillē probari potuit à viris literatis, quorum in eadem ciuitate copia fuit.

APOLLONIVS: Quomodo autē probatur? **CÆSARIUS:** Saluator dicit electis: Capillus de capite vestro non peribit: super quem locum dicit Augustinus: Perit caput, vbi non perit capillus? vbi non perit palpebra, perit oculus? Quasi diceret: Non; nam omnes mortui integraliter resurgent: Mali, vt in omnibus suis membris puniātur; Boni, vt in omnibus remunerētur. Hoc securè dico & credo, quòd omnis homo, siue iustus sit siue peccator, si in contritione etiam minima decesserit, Deum visurus sit. Ad quam visionem nos perducere dignetur Dominus noster Iesus Christus, splendor glorię, qui cum Patre & Spiritu sancto viuut & regnat Deus, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Luce 12.

LIBRI SECYNDI FINIS.

CAPITA